

TAI TE

2010

Miten elää oikein
Kaavan vai hetken mukaan?

Ajan taitteessa

Oman ajan ilmiöitä on yllättävän hankala nimetä. Edellisiltä vuosikymmeniltä sen sijaan löytyy nopeasti mainitsemisen arvoisia ilmiöitä ja muutoksia.

1980-luvulla muodissa olivat Rayban-au-rinkolasit, college-paidat ja reikäiset farkut. Salihousuja ja takatukkaa pidettiin tyylikkäänä. Mikroaaltouuni muutti elämää keittiössä ja VHS-nauhuri olohuoneessa.

1990-luvulla Neuvostoliitto hajosi, lama tuli ja Suomi liittyi EU:hun. Estonia upposi, ja prinsessa **Diana** kuoli. Tietokoneet, internetin käyttö sekä flanellipaidat yleistyivät. Kännykät sujahtivat suomalaisten tasakuun ja valokuvaus siirtyi digiaikaan.

2000-luvulla tuli euro, kaksi lentokonetta törmäsi World Trade Centeriin ja Yhdysvallat aloitti Afganistanin sodan. Lintuinfluenssa kauhistutti maailmalla, Suomessa Big Brotherin palju kokosi kansan kerman televisioon. **Barack Obama** nousi Yhdysvaltojen ensimmäiseksi mustaksi presidentiksi ja naisten jalkoihin ilmestyivät leggingsit.

Kun ryhdyin miettimään, mikä on ajankohtaista tälle ajalle, mielessäni pyörivät vain viime aikojen uutiset presidentin valtaoikeuksien kutistamisesta sekä edelleen epävarmasta taloudellisesta tilanteesta. Kaipasin arkisempia, ihmisläheisempiä ilmiöitä.

Kaverini kertoi, että nuorempien keskuudessa vampyyrit ovat kuumaa kamaa. Villityksestä kertovat Twilight-kirjojen ja -elokuvien huima suosio sekä vampyyriaiheiset televisiosarjat, kuten Vampire Diaries ja True Blood.

Maailmanlaajuisesti ihmisiä puhuttaa satoja tuhansia uhreja vaatinut Haitin maanjäristys. Viihdemaailman julkutkin ovat onnistuneet valjastamaan miljoonansa ja turhamaisuutensa hyvän asian eteen. Haitin hyväksi järjestetään erilaisia tapahtumia ja Hollywoodin silmäätekevien keskuudessa vaikuttaa olevan jopa kilpailua, kuka auttaa eniten ja samalla kiillottaa omaa imagoaan parhaiten.

Yksi ajallemme tyypillisistä piirteistä on retroilu, eli vanhaan turvautuminen. Päätin itsekin kokeilla sitä ja soitin mummolteni.

Mummo ilahtui.

Nuoriso kulkee liian vähissä vaatteissa talvella, mutta sitä se on tehnyt kuulemma aina. Sen sijaan mummoa huolestutti se, että yhä useammassa ilmoituksessa, mainoksessa ja jopa käsityölehdessä kehoitetaan hakemaan lisätietoja netistä. "Miksei asiaa voi sanoa heti, tai ilmoittaa radiossa tai televisiossa? Sitä tuntee olevansa ulkopuolinen, kun ei ole nettiä."

Maatalousyrittäjille ajankohtaista on veroilmoituksen teko, mutta se toistuu joka kevät. Työttömien kasvava joukko hakee raivoisasti töitä ja kouluttautuu uusille aloille. Jo kymmenen vuotta eläköityneiden suurten ikäluokkien vaikutus ei vielä näy työmarkkinoilla. Samaan aikaan yhteiskunta etsii keinoja, kuinka pidentää työtä tekevien, lähellä eläkeikää olevien ihmisten työuria.

Talusahdingosta huolimatta kiire leimaa tätä(kin) aikaa. Hengenvetotaukoja on yhä harvemmassa. Vapaa-ajan hallintaan tarvitaan jopa ammattiapua. Levähdystaukoa ei tule edes illalla tai viikonloppuna, koska alati auki olevat kaupat houkuttelevat silloin ostoksille.

Mutta mitä muuta tämä aika pitää sisällään? Vastauksien perässä ei tarvitse rynnätä Wikipediaan, vaan sivujen kääntäminen riittää. Mummoa vielä lainatakseni: "Kannattaa mennä se päivä kerrallaan, koska ei kukaan mene kahta päivää kerralla."

P.S. Meilläpäin mummoa kutsutaan oikeasti tummuksi.

Sami Rahkonen

”

Yksi ajallemme tyypillisistä piirteistä on retroilu, eli vanhaan turvautuminen.

■ Ajassa

Vintage on CHIC! <i>Kuin pieni pala Pariisia.....</i>	6
Menneessäeläjät <i>Miten menneisyyteen voi jumahtaa?.....</i>	10
Oppia kaikki ikä <i>Nykyään on kehityttävä jatkuvasti .....</i>	14
Äidistä tulee maisteri <i>Kun lapsi syntyy ennen gradua.....</i>	16
Ennen puoli valtakuntaa <i>Keitä ovat nykyajan sankarit?.....</i>	21
Vallan virtuaalista <i>Nörtit verkkovelhojen orjina.....</i>	24
Hetken arvo <i>Katse pois tulevasta.....</i>	28
Pois Pelistä <i>Vapaudu suorittamisen kahleista.....</i>	32

■ Mielessä

Pääkirjoitus.....	2
Toimitus.....	4
Päivittelyt.....	5
Kolumnit	
<i>Mitä sitä pitäisi?.....</i>	20
<i>Ei mitään häpyä.....</i>	35

■ Toimitus

Jutturyhmä
Sami Rahkonen
Katriina Yypänaho
Riikka Luukkonen
Pipsa Olli

Ulkoasuryhmä
Annamari Kuvaja
Piia Matikainen

Kuvavastaava
Samuli Sivonen

Opettajat
Tapani Huovila
Marja-Terttu Pulliainen
Päivi Kantonen

Kansien kuvat
Samuli Sivonen

Kustannus
Jyväskylän yliopisto,
viestintätieteiden laitos

Paino
Kopijyvä Oy, Jyväskylä

Päivittelyt

Muistatko, kun ala-asteella kerrattiin planeettoja muistellen Mikki Hiiren herttaista koirahahmoa? Entä mistä mehiläisten joukkokato johtui? Toimitus listasi asioita, joiden suhteen jokaisen olisi syytä päivittää tietonsa.

Piu pau pelistä pois

Taivaallisia naapureitamme on jäljellä enää kahdeksan. Syynä on se, että vuonna 2006 määriteltiin "kääpiöplaneettojen" luokka. Siihen kuuluvat aiemmin aitona planeettana pidetty **Pluto**, asteroidina pidetty **Ceres** ja vuonna 2003 löydetty **Eris**. Eris-kappaleen ominaisuuksien määrittämisen vuonna 2005 johti planeettojen luokittelun muuttamiseen.

Parvet pienenevät

Kun mehiläiset kuolevat, on ihmisellä neljä vuotta aikaa, sanoi **Albert Einstein** aikoinaan.

Vuonna 2007 Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa tuhoutui satoja tuhansia hunajamehiläisyhdyskuntia. Syyksi epäiltiin kaikkea kuivuudesta kännykkä-mastoihin. Vuonna 2008 löydettiin todennäköinen syyllinen: IAP-virus (Israeli Acute Paralysis). Tutkijat yrittävät kuumeisesti tervehdyttää hyönteiset, jotka ovat niin tärkeitä Maan ekosysteemeille.

"Säoytän hiukseni kerran kahdessa kuukaudessa. Maailma muuttuu ja minä sen mukana."

-Matti Nykänen

Kuka pelkää Pekkaa?

Enää ei syödä Neekerinsuukkoja, ei juosta pakoon mustaa miestä eikä pelata Mustaa Pekkaa. Demokraattisessa yhteiskunnassa musutetaan suklaasuukkoja, leikitään leijonamiestä ja lätkitään pelkkää Pekkaa.

"Tällainen pelkkä toistensa bylsiminen ja ryyppääminen on jotenkin ihan järjetöntä."

-Marco Bjurström

"Joka elää nykyhetkessä, elää ikuisesti."

-Wittgenstein

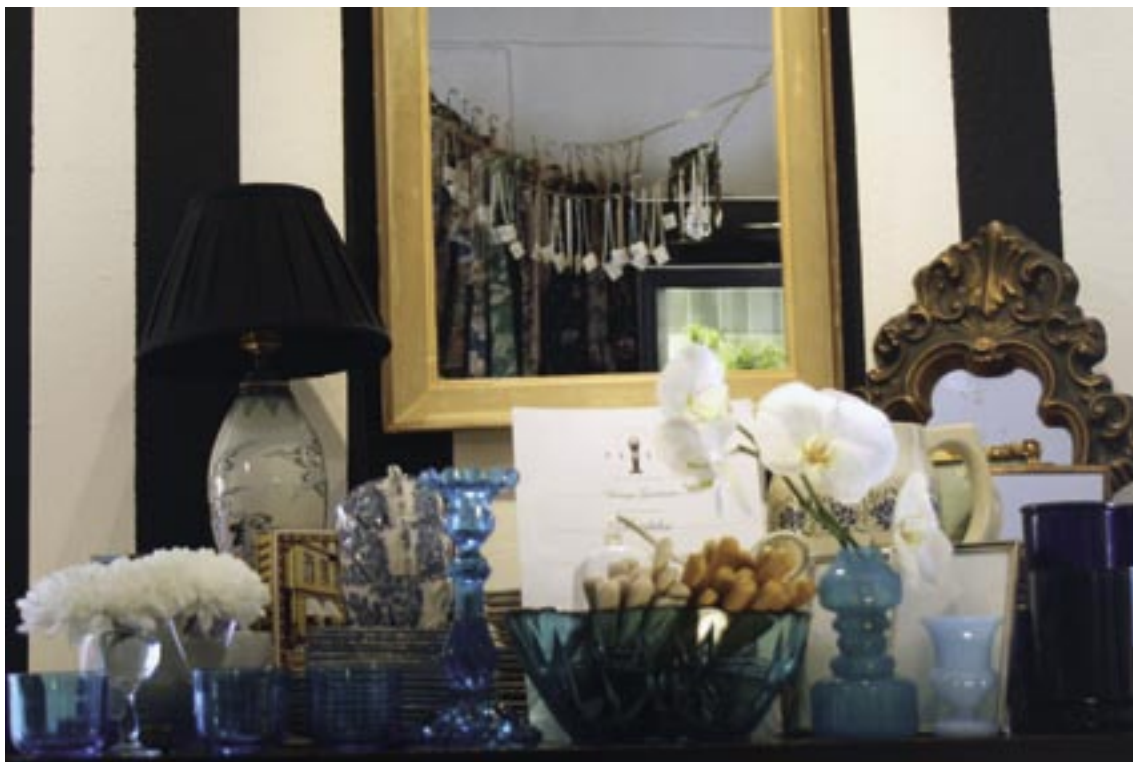
Kartoitusta

Vuonna 2003 Jugoslavian liittovaltiosta tuli Serbian ja Montenegron valtioliitto ja Jugoslavia katosi Euroopan kartalta. Kolme vuotta myöhemmin Montenegro julistautui itsenäiseksi ja Kosovo seurasi perässä helmikuussa 2008.

Crack!

Vuonna 2007 hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli IPCC väitti, että ihmisen toiminta on "hyvin todennäköinen" syy maapallon lämpenemiseen. Vaikka asia on kiistelty, kaikki ovat yksimielisiä siitä, että maailman jäätiköt sulavat pois. Esimerkiksi maailman suurin jäälohkare, Ward-Huntin jäähyly, alkoi halkeilla vuonna 2000, ja vain kaksi vuotta myöhemmin se halkesi kahtia. Nykyään se jakautuu yhä pienempiin osiin.

CHIC!

Vintage on

Särmikäs, mutta hyvin kaunis. Kodinoloinen, mutta ei kuitenkaan kotikutoinen. Klassinen, mutta helposti lähestyttävä. Kuin pieni pala Pariisia löytyy keskeltä Tampereen keskustaa.

Teksti & kuvat RIIKKA LUUKKONEN

C-kasetilta kuulu-
vaa **Edith Piafin**
herkkää laulua
tahdittaa ajan
tuoma rätinä.
Ovi käy tiuhaan.
Enimmäkseen naisia, nuoria ja
keski-ikäisiä. Vanhempiakin
rouvia on joukossa.

Miehiä on vähemmän, mut-
ta sehän on ihan ymmärrettä-
vää. Ne, jotka uskaltautuvat sis-
sälle asti, istuutuvat mielellään
oven vieressä olevalle mustal-
le sohvalle ja antavat naisväen
hoitaa asiansa. Jotkut ovat ot-
taneet neuvosta vaarin ja ovat
hakemassa kukkakimppua tai
toivottua lahjaa vaimolle tai tyt-
töystävälle.

Kesä 2009

Virva Antilan ja Leena Olkko-
lan kolmen vuoden unelma oli
vihdoin käymässä toteen. Kauan
haaveissa olleen liikehuoneiston
sopimus oli vihdoin allekirjoitet-
tu ja tulevan **Vintage Gardenin**
remontti voitaisiin aloittaa.

Toisten toittottaessa taantu-
masta ja maailman huonon ta-
loustilanteen ollessa polttava
puheenaihe jokaisen huulilla,
pohtivat Antila ja Olkkola kuu-
meisesti, miten halutunlainen
shakkiruutulattia saataisiin to-
teutettua.

”Istuimme ovelta tulevil-
la kahdella portaalla sapluuna
sylissä ja mietimme, miten ih-
meessä saisimme tehtyä musta-
valkoisen ruudutuksen. Vanha
lattia on tosi epätasainen ja ruu-
dutuksen saamisessa suoraan
oli haastetta. Emme malttaneet
antaa maalin kuivua ihan vaa-
dittua aikaa, joten ruudutuk-
seen on saattanut jäädä muuta-
ma rantasandaalin kuva.”

Kompromissina lattia ja osa
seinästä saivat **Coco Chanelin**
innoittamana mustavalkoisen
väriytyksen, mutta katto sai jää-
dä alkuperäiseen asuunsa. Ava-
jaisia vietettiin elokuussa.

Liikehuoneiston tapaan on
koko Vintage Garden uuden ja
vanhan kompromissi. Luokan-
opettajaksi ja myöhemmin sisus-
tussuunnittelijaksi valmistunut
Leena vastaa vintage-vaatteista,
-koruista ja -sisustustavaroista,

Vintage Gardenin innoittajat:

Coco Chanel – tyylikkyys, ajattomuus, ranskalaisuus

Hercule Poirot – yliampuva charmikkuus, 1930-luvun Lontoo

Miss Marple – herttaisuus, nokkeluus, Englannin maaseutu ja
puutarhat

Peppi Pitkätossu – voimakkuus, tahto, vinksin vonksin ja heikun
keikun

Billie Holiday – rohkeus, aistikkuus, vanha Amerikka

Audrey Hepburn – klassisuus, hyväntahtoisuus

Jeeves and Wooster – huumori, tyylikäs ongelmanratkaisu

Claude Monet & Giverry – värikkyyys, upeus, runsas, Ranskan
maaseutu, puutarhat ja puistot

kun taas floristi-hortonomi Vir-
va huolehtii kukkapuolesta.

Ei ole liioiteltua sanoa, että
Vintage Gardenissa yhdistyvät
Virvan ja Leenan intohimot. Kuka-
kat kun ovat kiehtoneet Virvaa
jo yläasteajoista asti, ja Leena
puolestaan on varastoinut kirp-
putoreilta ja huutokaupoista te-
kemiään löytöjä jo useamman
vuoden ajan.

Puolen vuoden ikään ehti-
neestä Vintage Gardenista on
jo muodostunut jonkinlainen
olohuone. Moni ihastelee ensi-
sin huokaillen ikkunan takana
ja uskaltautuu vasta tämän jäl-
keen sisälle. Toiset ovat jo van-
hoja tuttuja ja tietävät, mitä etsi-
vät. Vaikka Vintage Gardenissa
panostetaan asiakaspalveluun,
itse asiakas-sanaa Virva ja Lee-
na kuitenkin vierastavat.

”Nämä ovat ihmisiä, jotka ja-
kavat meidän päivämme.”

Vuosikertaa

Sana vintage on lainassa englan-
nin kielestä. Suomessa on vasta
viime aikoina yleisesti havah-
duttu, että on edes olemassa il-
miö nimeltä vintage. Viineistä
puhuttaessa sillä tarkoitetaan
huippuvuosikertaa, joten vaate-
teiden kohdalla sanan voi va-
paasti suomentaa vuosikerta-
vaatteena.

Vintage onkin muotia nimen-
omaan menneiltä vuosikymme-
niltä ja erityisesti sillä viitataan
1920–1960-lukujen vaatteisiin ja
asusteisiin. Monille tuleekin sa-
nan kuultuaan ensimmäisenä

mieleen ihanat 50-luvun leveä-
helmaiset mekot tai 20-luvun
helmi- ja hapsukoristeet.

Vintage, retro ja second hand
sekoittuvat usein keskenään.

Vintage on hiukan
hienompi nimitys se-
cond hand -vaatteille.
Kirpputorilla myyty
henkkamaukkavaate
ei siis täytä vintagen
vaatimuksia.

”Vintage ei ole mi-
tä tahansa vanhaa tai
käytettyä, vaan siinä
on oltava jotain, mil-
lä tavalla se edustaa
omaa aikaansa tai jo-
tain erilaista ja haus-
kaa”, tiivistää Leena
omaa käsitystään vin-
tagen merkityksestä.

Yksi seinä on omistettu me-
koille ja muille vaatteille. Vas-
takkaisella puolella on Virvan
valtakunta valkoisine liljoineen
ja vaaleanpunaisine ruusuineen.
Kengät on aseteltu riviin ikku-
nan alle. Helminauhat kurkis-
televat piirongin laatikoista ja
korvakorut on aseteltu usealle
tarjottimelle tyylin ja värin mu-
kaan.

Kaikkien näiden aarteiden
löytäminen on vaatinut monen
kirpputorikierroksen tekemistä
ja useassa huutokaupassa istu-
mista. Sitä, kuinka paljon aikaa
tavaroiden löytämiseen on men-
nyt, Leena ei halua laskea. Kyse
kun on enemmän elämäntavasta
kuin työstä.

Puhelin soi. ”Toimiiko se?”,
kysyy Leena puhelimeen. Jos ei,
niin ei se sitten käy, hän jatkaa.

”

*Nämä ovat
ennemminkin
ihmisiä, jotka
jakavat meidän
päivämme.*

Soittaja on Leenan äiti, joka on löytänyt hakusessa olleen vanhan gramofonin. Eräs asiakas oli kertonut Leenalle, että hänellä on tallessa kasa vanhoja gramofonin neuloja. Seuraavalla viikolla paketillinen neuloja oli tipahtanut Vintage Gardenin postiluukkuun. Valitettavasti neuloille ei vielä ole käyttöä, koska rikkinäinen gramofoni on tarpeeton.

Mikä tahansa vanha ei Vintage Gardeniin kelpaa, vaan tavarat ovat huolella valittuja. Leenalla onkin tarkat kriteerit, kun hän valitsee mukaan lähteviä aarteita kirpputoreilla ja huutokaupoissa.

"Tavaroiden pitää ehdottomasti olla itseäni vanhempia. Lisäksi vaateen tai tavarahan täytyy myös jollain tapaa pysäyttää kierrellessäni tuolla valtavan tavaramäärän keskellä. Siinä pitää

olla jotain kiehtovaa, että se tänne pääsee."

Suurin osa valtavasta valikoimasta on kotimaan löytöjä, mutta joukosta löytyy myös ulkomaan tuliaisista. Koko valikoimasta noin kymmenen prosenttia on ulkomailta, mutta koruista jo lähes puolet on muualta kuin Suomesta.

Pari kuukautta ennen joulua Leena tutustui nettihuutokauppojen maailmaan. Erään amerikkalaisen huutokaupan sivuilta löytyi valtava määrä pukukoruja. Sormuksia, korvukoruja, rintaneuloja ja käsikoruja. Super-elegantteja, joukossa todellista Hollywood-glamouria.

"Tutustuin nettihuutokaupassa **Diana**-nimiseen naiseen, joka myi **Gladys**-tätinsä koruja. 90-vuotiaana poisnukkunut tati oli ehtinyt pitkän elämänsä aikana kerätä melkoisen koko-

”
*Ehkä
menneessä
ajassa on
jotain
turvallista,
kun
tulevai-
suudesta
ei tiedä.*

elman, joka oli ilmeisesti yllätys myös Dianalle."

Amerikan paketteja onkin tullut tasaisin väliajoin, ja esimerkiksi korvakoruista noin 200 paria on Gladysin vanhoja.

Nostalgian kaipuuta

Jokainen meistä tietää sen tunteen, kun näkee jonkin tutun asian tai esineen omasta lapsuudestaan tai nuoruudestaan. Se on jonkinlainen kaiho, jonka nähty esine herättää.

Vanhojen laatuvaatteiden ja -tavaroiden suosio on kasvanut viime vuosina huimasti. Yhtenä syynä suosioon Leena pitää juuri ihmisen kaipuuta menneeseen.

"Meillä käy täällä läheisesti dementia kodista vanhuksia vierailulla, ja huomaan muistoja

Jalat tällä vuosituhanella.

”Koitetaan poimia sieltä menneestä niitä vanhoja, hyviä asioita. Että on ollut vähemmän, mutta se on ollut hyvää. Tämän päivän ehdoilla mennään ja ihan tässä päivässä me eletään,” toteavat Virva Antila (vas.) ja Leena Olkkola.

herättävien esineiden merkityksen erityisesti silloin. Vanhukset, jotka eivät enää edes muista omia sukulaisiaan, löytävät täältä jotakin tuttua ja pystyvät sen avulla tarttumaan tähän hetkeen.”

Leena kuitenkin muistuttaa, että tämän päivän vintagen ku-

luttajat ovat pääasiassa nuoria naisia, jotka eivät ole edes eläneet kyseisenä aikakautena.

”Ehkä siinä on joku sellainen hohto menneestä ajasta. Jotain turvallista, kun tulevaisuudesta ei tiedä.”

Nostalgian kaipuu ei kuitenkaan yksin riitä, vaan suosion takana on muutakin. Moni arvostaa vanhojen vaatteiden laatua ja yksilöllisyyttä.

Toisille käytettyjen vaatteiden ja tavaran käyttö on selvä kannanotto tällä hetkellä vallalla olevaa kertakäyttökulutusta vastaan.

”On vaikea kuvitella, että niitä arkivaatteita, joita nyt kauposta ostetaan, ihastellaan enää viidenkymmenen vuoden päästä. Vintage-vaatteet ovat paitsi hyvin tehtyjä myös yksilöllisiä, ja niiden avulla on myös helppo erottua massasta”, Leena huomauttaa.

Myös ekologisuus nostaa yhä vahvemmin päätään. Sana vi-lahtaakin Vintage Gardenin asiakkaiden puheissa naisten mukaan usein. Se on myös niin Virvan ja Leenan kuin Vintage Gardeninkin yksi tärkeimmistä arvoista.

Ekologisuus ei pelkästään näy liikkeen vintage-puolella, vaan

Virva kiinnittää siihen huomiota myös kukissa.

”Koetan käyttää esimerkiksi astioita, jotka ovat kierrätettyjä. Asetelmiin pyrin laittamaan jotain kestävää kehitystä eli esimerkiksi viherkasvia, jotka sitten säilyy pidempään.”

Ekologisuus ei kuitenkaan Vintage Gardenissa tuputeta. Ajatuksena on, että arvoja voi antaa kaupapäällisinä näkyvämmästä ostosten yhteydessä.

”Kyse on kuitenkin pehmeistä arvoista. Voi olla ostamatta yhtään mitään. Syyllistämättä ihmisiä voi vaivihkaa tarjota parempia tapoja kuluttamiseen. Hyvinkin pienillä kauniilla, ja yksinkertaisilla asioilla voi tuoda sisältöä elämään, ja sitä me nimenomaan haluamme tarjota. Jakaa muille kauneutta, ja se jos mikä tuntuu mukavalta.” ■

”

Hyvinkin pienillä ja yksinkertaisilla asioilla voi tuoda sisältöä elämään, ja sitä me nimenomaan haluamme tarjota. Jakaa muille kauneutta, ja se jos mikä tuntuu mukavalta.

Vintagevinkit à la VG-Leena:

- Tuotteesta pitää tykätä – puhuteltava, tunnuttava omalta.
- Vaatteissa koko ei ole ongelma, vaan sitä voi muokata.
- Varmista, että materiaali on hyvälaatuinen. Hypistele ja venytä vaatetta, tarkista vetoketjut, saumat ja napit.
- Nuuhi vaatteita ja laukkuja. Haju kertoo miten tuotetta on säilytetty, ummehtunutta hajua ei aina saa pois.
Ota kaikki aistit käyttöön!
- Tarkista pesuohje, pese varovasti, tuuleta tai pakasta ostamasi aarteet, niin vältyt ei-toivotuilta kaupapäällisiltä kuten vyöturkiskuoriaisilta.
- Nauti ja käytä arvostaen ekologisia ja esteettisiä aarteitasi.

Menneessäeläjät

Sananmukaisesti nostalgia tarkoittaa koti-ikävää, kotimaan kaipuuta. Usein se käytännössä kuitenkin merkitsee menneen aikakauden ikävöintiä. Mutta mikä saa ihmisen innostumaan ajoista, joita hän ei ole ikinä kokenut? Neljä ihmistä kertoo, miksi asiat olivat ennen paremmin.

Teksti & kuvat RIIKKA LUUKKONEN ja SAMULI SIVONEN

”

Tyylini taustalla on ideologia siitä, että vaatteet ovat kierrätettyjä.

Laura Hoppo, 23.

Hauskoja pukineita hauskoille ihmiselle tarjoavan Forget-Me-Not -liikkeen myymälänhoitaja.

Miten kiinnostuit 70-luvusta? Hurahdus tapahtui jo oikeastaan lapsena, kun etsin retrovaatteita nukeille kirpputoreilta. Äitini ei koskaan pukeutunut minua retroihin, vaan olen löytänyt oman tyylini teini-ikäni jälkeen. Tyylini taustalla on ideologia siitä, että vaatteet ovat kierrätettyjä.

Miten kuvailisit tyyliäsi? Se on värikäs. Käytän paljon mekkoja ja hameita, joten ehdottoman naisellinen. Nostalginen, sillä menneessä ajassa on jotain tavoittamatonta. Jokainen vaate on aarre, koska yleensä niitä on olemassa vain se yksi ja ainoa kappale.

70-luvun kulmakivet? Ehdottomasti kukkakuviot ja värit, kuten vihreän ja oranssin liitto. Pitkät mekot, joita en itse valitettavasti voi käyttää, koska ne ovat minulle liian pitkiä. Leveälahkeiset housut, jotka eivät ole niin suosiossa. myös psykedeliset kuviot sekä tänäkin päivänä suosittu raidat kuuluvat 70-lukuun.

Mistä hankit vaatteesi? Suurimman osan ostan liikkeestä. Olen kotoisin Kajaanista, ja siellä käydessäni tarkastan aina kirpputorit.

Mikä nykyhetkessä mättää? Nykyään vaatteet ovat myös huonompilaatuisia kuin ennen. Värien käyttö on myös hillitympää kuin esimerkiksi 70-luvulla. Tänä päivänä ei ole enää lastenvaatekulttuuria, vaan lapset näyttävät aikuisilta.

Mistä saat vaikutteita tyyliisi? Selailen paljon vanhoja aikakauslehtiä ja saan sieltä vaikutteita pukeutumiseeni. Vanhoissa lehdissä ihmiset näyttävät hyvin pukeutuneilta, kauniilta ja kodit siisteiltä.

”

*Kaikki lähti liikkeelle
50-luvun musiikista.*

Minna Rouhiainen, 35.
Rock'n'roll -äiti ja palveluneuvoja.

Miten kiinnostuit 50-luvusta? Kaikki lähti liikkeelle musiikista. Tutustuin teini-ikäisenä vanhempaan, pohjoissuomalaiseen rokkarityttöön. Kirjeenvaihtomme kautta sain tietoa rokkikulttuurista ja jokainen kirje toi mukanaan c-kasetillisen verran hyvää musiikkia.

Mikä tekee juuri tuosta ajasta kiehtovan? 50-luku on hieno kokonaisuus. Se on ajaton aika ja hyvin kaunis sellainen. Suuri merkitys on sillä, että se oli rock'n'rollin ja nuorisoliikkeen syntymisen aikaa.

Miten fifties-innostus näkyy elämässäsi? Asun perheeni kanssa rintamamiestalossa, jonka remontoinnissa on vaalittu alkuperäistä tunnelmaa. 1950-luvun huonekalut ovat intohimoni. Suurin osa huonekaluista on kulkeutunut luokseni ilmaiseksi ja jokaisessa kalusteessa on oma tarinansa. Juuri nämä tarinat antavat kalusteille rahalla korvaamatonta lisäarvoa.

Pukeudutko arkenakin ajan hengen mukaisesti? Aiemmin pukeuduin kyllä farkkuihin, biker-bootseihin ja nahkatakkiin, talvisin myös leoparditurkkiin. Lapsien syntymisen myötä toppapuku on kuitenkin korvannut farkut. Elän toivossa, että tyttäreni innostuu aikanaan rokki-kulttuurista, jolloin hänellä on vaatteeni käytössään.

Onko 50-luvulla jotain tarjottavaa nykyajan musiikille? Aikoinaan muusikoiden sydän oli kunnolla mukana musiikissa. Nykypäivänä kuulee aivan liian paljon ylituotettua, saman kaavan mukaan tehtyä musiikkia.

Mikä nykyhetkessä mättää? Nykyinen kulutushysteria ja omaan napaan tuijottaminen häiritsevät. Maailma on täynnä jättiliikkeitä, eivätkä naapurit tunne toisiaan. 1950-luvulla vallalla olivat säästäväisyyden ja yhteisöllisyyden arvot.

”

*Olen jo lapsesta
pitäen rakastanut
Robin Hoodin
seikkailuja ja
kuningas Arthurin
taruja.*

Tutta Kesti, 28.

Larppausta ja jousiammuntaa harrastava englannin ja historian opettaja.

Miten kiinnostuit keskiajasta? Innostus syntyi jo hyvin nuorena. Olen lapsesta pitäen rakastanut Robin Hoodin seikkailuja ja kuningas Arthurin taruja. Lapsuuden leikeissäkin vanhempieni kylpytakki muuntui saman tien velhon tai noidan kaavuksi.

Mitkä ovat keskiajan kulmakivet? Ehdottomasti ainakin ajan tunnelma. Jo pelkkä sana keskiaika herättää ihmisissä voimakkaita mielikuvia kynttilänvalosta ja vanhoista linnoista. Myös keskiajan estetiikka, esimerkiksi ajan huonekaluissa ja vaatteissa, vetoaa minuun hyvin voimakkaasti.

Miten mielikuvasi ajasta on muodostunut? Alun perin satujen, kirjojen ja elokuvien kautta. Kun kiinnostuin vakavammin historiasta ja otin asioista selvää, niin tajusin että tämä oli tietenkin aika romantisoitu ja satumainen kuva keskiajasta. Mutta se ei kuitenkaan romuttanut innostustani. Eihän asioiden romantisoinnissa ole mitään väärää.

Näkykö keskiaika arkipäivässäsi? Usein vaatteissani, koruissani ja kampauksissani näkyy ainakin jonkinlaisia keskiaikaisia vaikutteita. Samoin musiikkimaussani. Ja ovathan harrastuksenikin, kuten vaikka jousiammunta, larppaus ja ratsastus, aikakauden tyyliin sopivia.

Mikä nykyhetkessä mättää? Välillä tuntuu, että yhteisöllisyys on häviämässä täysin. Aikoinaan perhe, suku ja ystävät olivat aina lähellä. Myös saasteet ja teollistuminen harmittavat. Kaipaen puhdasta luontoa, joka aiemmin on ollut kaikkialla.

Mitä menneisyyteen liittyviä tulevaisuudensuunnitelmia sinulla on? Ehdottomasti haluan vielä enemmän käydä matkailemassa alueille, joilla on vanhoja rakennuksia, linnoja ja esineitä. On mielestäni upea tunne kun vedät omaa kättäsi pitkin ikivanhan rakennuksen seinää ja ajattelet, että joku on koskettanut samaa pintaa miltei tuhat vuotta sitten.

”

*En kaipaa sitä,
että pitäisi kulkea
"massavaatteissa".*

Mona Laitinen, 22.

Burlesque-tähti Olivia Rouge. Suunnittelee ja valmistaa 1920–1950-lukujen vaatteita Olivia Rouge -tuotemerkin alla.

Miten kiinnostuit burleskista? Ihailin **Marilyn Mansonin** ex-tyttöystävää **Dita Von Teesää**, joka on aina näyttävän näköinen. Kiinnostuin hänen kauttaan burleskista, joka on mielestäni hieno taiteenlaji. Siinä saa olla oma itsensä, mikä on tärkeintä.

Miten kuvailisit tyyliäsi? Se on leikkisä, ennakkoluuloton ja värikäs. Käytän ainoastaan mekkoja ja hameita. Tyyliini ei ole koskaan ennen ollut näin naisellinen. Housuja en käytä, lukuun ottamatta legginsejä ja sukkahousuja. Monan ja Olivia Rougen tyyli eivät oikeastaan eroa toisistaan. Pukeudun siis samalla tavalla töihin kuin vapaa-ajallakin. Juhliin pukeudun yleensä 40-luvun tyyliin, kun taas arkena käytän enemmän 50-luvun vaatteita.

Burleskin kulmakivet? Punainen huulipuna on ehdoton ykkönen. Myös pitkät ripset sekä kiharat hiukset ovat tär-

keä osa tyyliä. Burleski ylistää naisellisuutta. Tyyliin kuuluvat vahvasti korkokengät, saumasukat sekä korsetit, jotka eivät ole yhtä pelottavia kuin ihmiset luulevat. Asusteita on yleensä paljon.

Mistä hankit vaatteesi? Pääasiassa hankin vaatteet kirpputoreilta, ostan vain vähän kaupasta. Esiintymisvaatteet teen itse.

Mikä nykyhetkessä mättää? Olen pukeutunut tällä tavalla nyt viisi vuotta. En kaipaa sitä, että pitäisi kulkea "massavaatteissa". Mielestäni ei ole pakko olla tavis, jos ei halua. En myöskään pidä tämän päivän kertakäyttökulttuurista. Vaatteet ovat huonompilaatuisia kuin ennen.

Mistä saat vaikutteita tyyliisi? Seuraamalla blogeja sekä katsomalla 1920–1950-lukujen elokuvia. Otan vaikutteita pukeutumiseeni myös ystäviltäni. ■

Teksti SAMI RAHKONEN Kuva ANNAMARI KUVAJA

OPPIA KAIKKI IKÄ

Kun peruskoulun päättävä nuori sytytti sikarin koulun portilla ja uhosi ”vittu, ei enää ikinä koulua”, hän ei tiennyt elinikäisen oppimisen ajatuksesta. Nykyään ihmisten odotetaan kehittävän itseään jatkuvasti. Ideologialla on myös varjopuolensa.

Kansalaisopisto, oppisopimus, näyttötutkinto, avoin yliopisto ja niin edelleen. Opinnoista kiinnostuneelle aikuiselle riittää yllin kyllin vaihtoehtoja ja lisää on tulossa. Oppiminen ei ole enää paikkaan sidottua, vaan opinnot kulkevat siellä missä ihminen. Koulutautua voi kotisohvalla tai kahvilassa kännykän kautta. Karttakepin kanssa luennoiva opettaja ja luokkatilaan asettunut yleisö ovat historiaa.

Vaihtoehtojen ja tapojen lisääntyessä elinikäisen oppimisen käsite on laajentunut. Se kattaa nykyään myös työssä ja vapaa-ajalla, kuten harrastuksissa

ja perheen parissa tapahtuvan oppimisen. Avainasemassa on käsitys, että ihminen oppii ja ihmisen täytyy oppia koko ajan.

Uuden oppiminen on nyky-yhteiskunnassa välttämätöntä, jotta pysyy kehityksen matkassa. Jyväskylän yliopiston yliopistotutkija **Kaija Collin** vertaa tilannetta liikuntabuumiin, jossa vapaa-aika on onnistuttu tuotteistamaan.

Koulutus saattaa kohta kilpailla esimerkiksi lukemattomien liikuntaharrastusten, kuten tanssikurssien ja kuntosalitreenien kanssa kuluttajien vapaa-ajasta. Aikuisopiskelusta on tullut elämäntapa. Se on harrastus, kuten muukin itsensä kehittämisen. Elinikäisen oppimisen ide-

ologian taustalla ovat ajatukset yhteiskunnan kilpailukykyyn säilyttämisestä ja yksilön jatkuvas- ta itsensä kehittämisestä. Nämä hienot fraasit pitävät sisällään työnantajan ja ihmisen oman motivaation. Tällä hetkellä esimerkiksi kasvatustieteet, kirjoittaminen, draamakasvatus sekä johtamisen oppiaineet ovat suosittuja aikuiskoulutuksessa.

Aikuiskasvatusta tutkineet **Juha Suoranta** ja **Juha Kauppila** vertaavat elinikäistä oppimista uskontoon. Elinikäinen oppija sovittaa yhteiskunnallisen velvollisuutensa ja saa lunastuksen sivistymisen kautta.

”Kirkkojen paikalle ovat tulleet oppilaitokset, joissa koulutus on antanut tarvittavat meriitit ja opit

maallisen lunastuksen tavoitte-
luun”, he kirjoittavat kirjassa *Ai-
kuiskasvatuksen risteysasemalla*.

Kehity tai kuole

Elinikäisen oppimisen ideolo-
giaa alati itseään kehittävästä
onnellisesta ihmisestä varjostaa
tehokkuuden ideologia, joka on
luikerrellut osaksi jatkuvaa kou-
luttautumista.

Jyväskylän yliopiston avoi-
men yliopiston johtaja **Satu He-
lin** kiteyttää ajatuksen: ”Ihmisen
on säilytettävä kyky ja halu
omaksua uutta ja olla luovia.”

Helinin mainitsemassa alttius-
dessa piilee kuitenkin vaara. En-
nen pitkää ihminen tottuu, että
koko ajan on pakko oppia uutta
ja mukautua muuttuviin tilan-
teisiin. Tämä lisää väistämättä
työntekijöiden joustavuutta ja
valmiutta hyväksyä muutoksia.

Kaija Collin kertoo, että po-
sitiivisen, jatkuvaa oppimista
ihannoivan ideologian taustalla
leijuu myös uhkakuvia. Lisään-
tyvän joustavuuden kautta työn-
antaja voi päästä
pompottamaan
työntekijöitä.

”Kaikki velvoi-
tetaan jatkuvaan
kehittymiseen,
jolloin työnanta-
ja voi helpommin
käskyttää työntekijää. Kun koko
ajan vallitsee jat-
kuvan oppimisen

vaatimus, on huono ihminen,
jos jää junasta. Silloin on vaara-
na syrjäytyä. Ellei työn ohella ta-
pahtuvaa koulutusta suunnitella
huolella, se voi johtaa työuupu-
mukseen ja työpaikkakiusaami-
seen”, hän sanoo.

Kun jatkuvaa oppimista pide-
tään yleisesti hyväksyttävänä,
saatetaan paheksua niitä, jotka
eivät tahdo kouluttautua elin-
ikänsä. Samalla unohdetaan se,
että elinikäiseen oppimiseen las-
ketaan myös muualla kuin kou-
lussa tapahtuva oppiminen.

Edellinen lama osoitti, et-
tä koulutuksen suosio kasvaa
taantuman aikana. Niin on käy-
nyt nytkin. Heikko taloudellin-
en tilanne ei kuitenkaan yksin
riittä selittämään kouluttautumisen
suosiota. Kaija Collin näkee

kouluttautumisen taustalla työ-
markkinoiden paineen, mutta
uskoo, että motivaatio kumpuaa
ennen kaikkea ihmisten itsensä
kehittämisen tarpeesta.

”Laman aikana kouluttautu-
minen on kasvava trendi, kun
ihmiset haluavat säilyttää työ-
markkinakelpoisuutensa. Poh-
jalla on kuitenkin tarve kohottaa
itsetuntoa, solmia uusia sosiaa-
lisiä suhteita ja sen myötä lisätä
hyvinvointia”, hän sanoo.

Satu Helin korostaa niin ikään
aikuiskoulutuksen merkitystä
ammattitaidon ylläpitämisessä,
mutta myös välttämättömänä
keinona ajan hermolla pysymis-
essä.

”Ihmisten odotetaan työsken-
televän entistä pidempään, jol-
loin jopa 40 vuotta vanhat tiedot
eivät enää riitä. Yhteiskunnan
muutokset ovat nopeita ja työelä-
mä tarvitsee uutta osaamista.”

Koulutusta kysellään paitsi
nykyään työnhaussa, myös jo-
kapäiväisissä sosiaalisissa tilan-
teissa. Kun tapaa uuden ihmisen
tulee lähes aina kysyneeksi, mis-

sä tämä on töissä
tai mitä hän opis-
kelee.

Ihmisiä arvioi-
daan ja arvote-
taan koulutuk-
sen ja ammatin
perusteella. He-
rääkin kysymys,
syntyykö koulu-
tustarve sitten-
kään ihmisessä

itsestä, jos tavoitteena on kelva-
ta työnantajille ja muille, ja vasta
sitä kautta tuntea olonsa itsevar-
maksiksi.

Miehet murheena

Aikuiskoulutuskentän tulevat
pelaajat löytyvät suurista ikä-
luokista. ”Eläköityvissä on pal-
jon niitä, jotka ovat jo tottuneet
elinikäisen oppimisen tematiik-
kaan, joten he luultavasti jatka-
vat opiskelua, koska saavat nyt
vapaasti päättää, mitä haluavat
opiskella”, Collin uskoo.

”Monet ovat aikoinaan valin-
neet uran perinteisesti siten, et-
tä vanhempien ja suvun vaiku-
tus on ollut vahvasti läsnä. Uusi
mielenkiintoinen ala voi löytyä
vielä eläkepäivillä”, hän jatkaa.

Myös Satu Helin näkee aikuis-
koulutuksen ihmisen toisena
mahdollisuutena. ”Avoim yli-
opisto antaa mahdollisuuden
siihen, ettei tarvitse kantaa koko
elämänsä sitä taakkaa, kun nu-
rena ei ymmärtänyt opiskella.”

Collin huomauttaa, että usko-
muksista huolimatta oppiminen
ei katso ikää: op-
pimiskyvyssä ei
tule rajaa vastaan,
mutta iän myötä
oppimisen luon-
ne ja laatu muut-
tuvat.

Lähivuosien
haasteena aikuis-
koulutuksessa on
muun muassa
miesten aktivoin-
ti opintojen pariin.

”Miesten keskuudessa lähinnä
nauretaan, kun ehdottaa hakeu-
tumista uudelleen koulutuksen
pariin. Miesten kulttuuriin pitäi-
si jotenkin saada ajatus opiske-
lusta hyvänä asiana”, Satu Helin
sanoo.

Helin kannustaa myös suorit-
tavissa töissä toimivia miehiä,
kuten palo- ja rakennusmiehiä
kouluttautumaan alansa hallin-
nollisiin tehtäviin, kun ammat-
issa tulee fyysinen raja vastaan.

”Heillä olisi varmasti paljon
annettavaa vielä fyysisen työ-
uran jälkeen. Hiljainen tieto pitää
saada säilymään työelämässä.”

Jyväskylän avoimen yliopiston
noin 13 000 opiskelijasta noin 80
prosenttia on naisia. ”Tällä me-
nolla naisten koulutustaso nou-
see paljon miehiä nopeammin
ja naiset ottavat miehiltä vallan
pois”, Helin naurahtaa.

Yhteiskunnassa, jossa elin-
ikäistä oppimista pidetään it-
sestään selvyytensä ja hyveenä,
huoli miesten kouluttautumi-
sesta on aiheellinen.

Vai onko? Ehkä miehet eivät
antaudu työnantajien pompo-
teltavaksi yhtä helposti kuin
naiset. ■

LÄHTEET

Kaija Collin ja Susanna Paloniemi: *Aikuiskasvatus tieteenä
ja toimintakenttänä*.

Juha Suoranta, Juha Kauppila ja Hilikka Rekola: *Aikuiskasva-
tuksen risteysasemalla – johdatus aikuiskasvatukseen*.

Kaija Collinin luento Jyväskylän yliopistossa: *Aikuiskasva-
tustiedettä sosiologisesta näkökulmasta*.

”

*Ihmisten on
säilytettävä kyky ja
halu omaksua uutta
ja olla luovia.*

”

*Tällä menolla
naisten
koulutustaso
nousee miehiä
nopeammin.*

Teksti & kuvat **PIIA MATIKAINEN**

Äidistä tulee maisteri

Vielä vuonna 1975 yli 24-vuotiaita lapsettomia rangaistiin suuremmalla veroprosentilla. Nyt tuon ikäiset keskittyvät opiskeluun tai ovat päiviteltävän nuoria äitejä. Riikka Turunen on molempia. Biologisesti hän noudatti ihanteita, tilastollisesti oikaisi mutkat suoriksi. Turunen haluaa kaiken, mutta ei kotiäitiyttä.

Ympäristöministeri ilmoitti alkuvuodesta valitsevansa uran sijasta lapset. Onko kaikkien naisten tehtävä valinta työn ja perheen välillä?

Entä voiko opiskelun ja äitiyden yhdistää? Voi, jos puolestaan katsoo työministerimme uran alkutaivalta. Lukiolaisena lisääntynyt **Anni Sinnemäki** on saanut monta sulkaa hatuun, vaikkei hänestä maisteria tullutkaan. Yhteiskuntapolitiikkaa opiskelevasta **Riikka Turusesta**, 24, sen sijaan tulee, vaikka hän ei siihen vielä vuosi sitten itse uskonutkaan.

”Ennen lasta ajattelin, etten halua valmistua ikinä”, Turunen hymähtää puolivuotias **Neela** sylissänsä.

Nyt hän vääntää toisella kä-

dellä gradua ja pyörittää toisella lapsiperheen arkea. Meneillään on kuudes vuosi Jyväskylän yliopistossa.

”Ja viimeinen”, hän painottaa ja kaivaa pöydän alta Neelalle legopalikan.

Vauva ilmoitti tulostaan reilu vuosi sitten Turusen ollessa opiskelijavaihdossa Saksassa. Tieto äitiydestä ei sisältänyt draaman aineksia, mutta pakotti arvioimaan elämän uudelleen. Opiskelumotivaatio kasvoi vatsan mukana, sillä uudenlainen vastuu ja näyttämisenhalu antoivat kimmokkeen suorittaa tutkinto loppuun.

Vaikka aikataulut menivät vauvan myötä uusiksi, äitiys yllätti Turusen positiivisesti. Neuvola ja nettifoorumit olivat saaneet hänet odottamaan kello kädessä synnytyksen jälkeistä masennusta. Kun mieliala ei

KUMPI ENSIN: TUTKINTO VAI JÄLKIKASVU? *Tuoreimpien tilastotietojen mukaan vuonna 2008 valmistuneiden maistereiden keski-ikä oli Suomessa 27. Ensisynnyttäjillä puolestaan oli ikää keskimäärin 28,2 vuotta, ja luku on kivunnut jatkuvasti ylöspäin.*

Käyristä voisi tehdä karkean päätelmän, että akateeminen koulutus on bankintalistalla lapsia ennen. 24-vuotias Riikka Turunen on siis varsin nuori maisteriksi, joidenkin mielestä myös äidiksi.

GRADU SYNTYY VAUVA KAINALOSSA. Äiti ja tytär viettävät päivät kahdestaan isä-Glennin ollessa töissä. ”Olemme tunteneet Neelan kanssa nyt puoli vuotta, mutta emme ole pystyneet keskustelemaan lainkaan. Hän oksentaa, pissaa ja kakkaa päälleni, mutta on silti onnellisin asia, mitä kohdalleni on sattunut.”, kuvailee Riikka Turunen.

laskenut eikä vauva valvottanut, kyllästyi nuori äiti jo parissa viikossa istumaan kotona. Hän vaihtoi pyjaman päivävaatteisiin, pakkasi 2,5-viikkoisen tytön kantoliinaan ja lähti yliopistolle.

”Tahdon näyttää, että pystyn hoitamaan sekä lapsen että tutkinnon. Ei tämä ole elämän loppu.”

Ennen Turunen soitti viulua Jyväskylän yliopiston Sinfoniaorkesterissa, nyt vapaa-aikaa rytmittävät vauvauinti ja äitilapsijumppa. Omaa aikaa on vähän, mutta Turunen käyttää sen sitäkin tehokkaammin. Kun Neela nukkuu, äiti kirjoittaa.

”Ja itse asiassa muulloinkin. Noin neljäsosa gradutiedostosta on syntynyt yhdellä kädellä naputellen, vauva toisessa kainalossa.”

Itsekäs vai uhrautuja?

Turunen ei koe gradua ja vauvaa ylivoimaiseksi yhtälöksi, päinvastoin.

”On ihan hyvä, että pääsen välillä ajattelemaan vähän haasteellisempia juttuja kuin ’kato, kukka!’ -tason kieltä”, hän naurahtaa ja lisää kyllä tietävänsä, että Neela on poikkeuksellisen helppo vauva. Ei joka naperon kanssa tehtäisi gradutason tutkimusta.

Jos neuvolan tädeiltä kysytään, gradua ei tehtäisi yhdenkään lapsen kanssa. Jo kaksi hoitajaa on muistuttanut Turusta siitä, että ensisijainen mielenkiinto on kohdistettava vauvaan. Kyllä Turunenkin sen tietää.

”Tottakai ideaalitalanne olisi se, että voisin keskittyä vain äitiyteen. Mutta lapsen takiahan minä nimenomaan tahdon valmistua. Haluan, että Neela saa joskus oman huoneen.”

Onko uraa luova äiti itsekäs vai uhrautuja? Viime syksynä Jyväskylän yliopistossa äitiydestä väitellyt kasvatustieteiden tohtori Eija Sevón ei lähtisi

tuomitsemaan opiskelun ja äitiyden yhdistämistä. Sen sijaan hän kaipaasi julkista keskustelua perheellisten opiskelijoiden tilanteen kohentamiseksi.

”

Jos ihannekuviosta poikkeaa, tarve perustella valintojaan on suuri.

”Perusajatushan on, että opiskelijat ovat perheettömiä. Suomessa ei ole edes mietitty, miten perheellisten opiskelua voitaisiin helpottaa. Pari-kolmekymppisille on asetettu hyvin ristiriitaisia paineita: Pitäisi kouluttautua mahdollisimman pian,

valmistua nopealla aikataululla ja siirtyä suoraan työelämään, mutta myös lapset tulisi tehdä nuorena. Miten tämä kaikki tulisi sovittaa yhteen?”

Suorituskeskeisessä yhteiskunnassa vallitsevat vielä varsin perinteiset ihanteet. Äidin odotetaan pyyteettömästi luopuvan omista tarpeistaan lapsen takia.

Vuosi sitten julkkiskotiäiti **Nina Mikkonen** syytti työssäkäyviä äitejä välinpitämättömyydestä, mutta Sevón muistuttaa, ettei kaikilla ole vaihtoehtoja.

”Kaikki työpaikat eivät ole urahakuisia, vaan suurin osa on vain paikkoja, joissa tienataan rahaa.”

Nuorena ehtinyt

Puolet Neelasta on saksalaista verta. Kesällä 2009 Turunen palasi Suomeen mukanaan pyöritynnyt vatsa ja 28-vuotias yhteiskuntatieteiden maisteri, **Glenn**.

Koska Saksan tuliaisat painivat hieman eri sarjassa kuin pötkö bratwurstia, olivat reaktiotkin sen mukaiset. Turunen alkaa kyllästyä toistuvasti läpikäytyyn keskusteluun, jossa ensin äimistellään hänen ikäänsä, sitten lapsen kaksoiskansalaisuutta.

”Juuri viikko sitten vanhempieni tuttavat ihmettelivät, että ’Sinäpä oot nuorena ehtinyt!’. En minä nyt omasta mielestäni niin nuori ole, että sitä pitäisi päivitellä.”

Mutta kuka on nuori äidiksi? Turusen mielestä parikymppi-

nen, tilastojen mukaan Turunen. Vaikka biologisesti paras sikiämisyksikö on 20–25, suomalaisten ensisynnyttäjien keski-ikä hipoo jo kolmeakymmentä. Tutkintojen venyminen ja niukka työtarjonta eivät kannusta lapsentekoon, mutta Eija Sevónin mielestä kaikista eniten vitkutteluun vaikuttaa parisuhdetilanne. Hän listaa kaksi syytä ensisynnyttäjien keski-ikänsuun: miehet ja vapaamielinen yhteiskunta.

”Usein nainen olisi jo valmis, mutta mies kaipaa vielä aikaa omille jutuilleen. Toinen merkittävä tekijä on se, ettei yhteiskunta enää normita niin paljon perheen perustamista. Pyrkimyksenä on saada mahdollisimman täydellinen kumppani, ja kun ei ole enää sosiaalista pakkoa mennä naimisiin, parisuhteet ovat muuttuneet hauraammiksi. Eroaminen, kuten myös eri ehkäisymenetelmät ja abortit, ovat nykyään hyväksyttäviä vaihtoehtoja.”

Vaikka muutoksesta puhutaan 1990-luvun ilmiönä, toimeentuleva heteropari on edelleen ihanteellisin lähtökohta perheelle. Yleisesti hyväksytty järjestys on, että ensin ammatti, sitten jälkikasvu. Takaraivoihin on myös iskostunut mielikuva siitä, kuka on sopiva äidiksi ja milloin. Parikymppisiä pidetään liian nuorina, nelikymppiset taas ovat auttamattomasti liian vanhoja.

”Jos ihannekuvioista poikkeaa, tarve perustella valintojaan on suuri. Se viestii siitä, etteivät valinnat ole yleisesti täysin hyväksytyjä. Taustalla kummittelee siis normisto, johon omaa äitiyttä peilataan”, Sevón toteaa.

Ei vihille, ei kotiäidiksi

Jos nyky-Suomessa päivitellään 24-vuotiaista nuoreksi äidiksi, saksalaisia hämmentävät sen lisäksi aviottomat lapset. Aatemaailma on kuin Suomessa vuosikymmeniä sitten.

”Saksassa nuoretkin utelevat, että milloin menemme naimisiin. Oma äitini olisi varmaan pitänyt vitsinä, jos olisimme alkaneet suunnitella heti lapsen

myötä häitä”, Turunen sanoo.

Vuoteen 1975 asti Suomessa avioliittoon ja lisääntymään painosti valtio, sillä yli 24-vuotias neiti-ihminen maksoi enemmän veroja kuin naimisiin päässyt ikäsisko. Vanhapiian vero ei kuitenkaan ollut pelkkä naisten vaiva. Yhtäläillä suomalaiset sinkkumiehet pulittivat palkastaan vanhanpojan lisää – tuttavallisemmin muna-vero – jos ei flaksi vaimomarkkinoilla käynyt ajoissa.

Eniten veroja maksoivat 24 vuotta täyttäneet naimattomat, toiseksi eniten saman rajapyykin ylittäneet lapsettomat avioparit. Pienimmällä veroprosentilla muistettiin perheellisiä.

Ensisynnyttäjien keski-ikä lähti nousuun sitä mukaa, kun konservatiivinen asenne alkoi rakoilla.

”Vielä 1950-luvulla puhuttiin aviottomista lapsista, äpäristä tai lehtolapsista, mutta 90-luvulta lähtien on ollut normaalia tehdä lapset avioliittoon”, Sevón kertoo.

Vaikka äitiä pidetään edelleen pääkasvattajana, isän rooli on alkanut korostua.

Suomalais-saksalaisessa perheessä kasvatuskysymykset ovat erityisessä syynissä, sillä konservatiiviset saksalaiset eivät usko isältä löytyvän lainkaan luontaista hoitotaitoa. Glennin kotimaan kasvatusperinne on osasyynä myös Turusen toiseen äärireaktioon: kotiäitiys ei ole missään vaiheessa ollut edes vaihtoehto. Häntä ei lämmitä ajatus päivistä, joita tahdittavat pelkästään pyykkikoneen hurina ja säännölliset ruoka-ajat.

”Saksassa äiti jää käytännössä kolmeksi vuodeksi kotiin. Minä haluan edetä urallani, ja laitamme Neelan hoitoon, kun töitä löytyy, vaikka se varmasti vaikealta tuntuukin.”

Suomi on Saksaa vapaamielisempi, mutta kotiäitibuuminostaa täälläkin päätään. Sevónin mukaan pinnalla on jälleen trendi, jonka mukaan lapset tulisi hoitaa kotona 3-vuotiaiksi asti. Turunen ei kuitenkaan pidä valintaansa itsekkäänä.

”Ei se ole superäiti, joka luopuu kaikesta lapsen hyvinvoinnin

vuoksi, vaan se, joka huolehtii myös itsestään. Kun äiti voi hyvin, se edesauttaa myös lapsen hyvinvointia. Ja minä voin hyvin, kun saan pitää työt ja koti-työt erillään.”

Työelämän 'handicap'

Turunen ei koe lasta esteeksi, mutta epäilee äitiyden häiritsevän naisihmisen työsaantia. Sevónin mielestä huoleen on aihetta, vaikkei kukaan sitä ääneen sanokaan.

”Työelämässä vaaditaan tiettyä logiikkaa: Pitää osata yhdistää äitiys ja työ siten, ettei kumpikaan kärsi, varsinkaan työ. Tämä paine ei kohdistu isiin. EU-vaalien jälkeen **Riikka Mantereen** raskaus herätti julkista debattia, mutta miesten kohdalla ei tällaisesta puhuta.”

Tulisiko äidin sitten valehdella työhaastattelussa olevansa lapseton? Ainakaan työnantaja ei silloin ajattelisi naishakijalla olevan 'handicapia', kuten Keskon varapääjohtaja **Timo Karake** 1990-luvulla lipsautti.

”Jos nainen joutuu työhaastattelussa valehtelemaan perhetilanteensa, se kertoo vain työnantajan vinksahaneesta arvomaailmasta. Enemmän tulisikin pohtia sitä, miten työn ja vanhemmuuden yhdistäminen palvelisi sekä vanhempia, lapsia että työelämää. Jos nainen jättäytyy työelämän ulkopuolelle kymmeneksi vuodeksi, millainen vaikutus sillä mahtaa olla myöhemmälle työsaannille?”

Samaa on pohtinut Turunen. Kun toiset osoittavat paheksuntaa uran ja äitiyden välillä keplottelevia kohtaan, toinen ääripää tuomitsee lapsen takia opiskelut hylänneet epäonnistuneiksi luopioiksi. Turunen myöntää itsekin ajatelleensa joskus jälkimmäisen koulukunnan tapan.

”Jos jättää opiskelun, niin katuisiko sitä sitten viidentoista vuoden päästä, että olisi ehkä sittenkin pitänyt hankkia ammatti?”

LÄHTEET

Tilastokeskus

Naistentautien ja synnytystiesopin dosentti Niklas Simberg

Piia Matikainen

Mitä sitä pitäisi?

”

*Se talo,
se ura ja ne
lapset.
Kello
tikittää jo.*

Hankkiessani tietoa äitiyttä käsittelevään artikkeliin, olin viimeistä päivää 24-vuotias. Kelasin elämäni taaksepäin.

Mitä olen saanut aikaiseksi?

Lapsena kuvittelin, että tässä iässä olen omakotitalossa asuva perheenäiti, mahdollisesti ammattikamppaaja tai lasten parissa työskentelevä rouva. Eipä olisi voinut enempää metsään mennä.

Omakotitalo on lottovoiton päässä. Olen jo vuoden veikannut joka lauantai samat neljä riviä ja nykyään rastitan myös lisävoittoluokan. Vielä ei kuitenkaan ole tärpännyt, talon päälle siis henkselit.

Ylioppilaslakin lisäksi ei ole edes sitä kampaajan tutkintoa. Lapsia en niin ikään hoida, en vieraita enkä omia. Henkselit myös ammatin ja jälkikasvun päälle.

Mies on, mutta sekin eri kaupungissa. Eli mitä jää?

Puolen vuoden välein vaihtunut osoite, kotikylän lisäksi neljä eri asuinpaikkaa ja puolikas ammattikorkeakoulututkinto. Kahden vuokra-asunnon loukku: putkiremontin kourissa oleva keskustayksiö ja väliaikainen kimppäkämpä, jossa minulle on tusina neliötä, puolet sosiaali-tiloista sekä tiskivuoro. Valmiiksi pakattu reppu viikonloppureissuja varten ja opintolaina.

Saavutusteni filminauhan rullatessa tajusin, etten ehtisi pistää geenejäni eteenpäin ajoissa. Päässäni pyöri vain, että huomenna hedelmällisyyteni lähtee laskuun kuin lehmänhäntä.

Jos elettäisiin 1970-luvun alkupuolisko, olisin jo vuoden maksanut vanhanpiian veroa, kuten muutkin epäonnistujat. Aikuisten ystäväkirjassakin jäin miinuspisteille, koska en omista aaltomaljakkoa, jakkupukua enkä lauantaunavuoroa.

Silti olen tyytyväinen elämäni. Olemmeko me vastuuta pakoileva pullamössösukupolvi? Mitä muuta opintojen venyminen on kuin taiknassa kahlaamista?

Mutta yhteiskunnan pullamössö on omasta tahdostaan huolimatta syntynyt valintojen maailmaan. Meitä kannustetaan yksilöllisyyteen ja korkeaan koulutukseen. Samalla odotetaan, että lisääntyisimme ja eläisimme ilman valtion tukia. Pisteet sille, joka yhtälösä onnistuu.

25 ikävuoden täyttymistä odotellessani lohdutin itseäni puoliääneen: Ainakin minulla on unelmia. Opiskelen haluamaani alaa ja valmistun nähtävästi määräajassa*. Myös näin kypsemällä iällä opiskelumotivaatio on korkeampi, mitä se olisi ollut heti lukion jälkeen.

Takaraivossani jäytää silti *pitäisi* -mantra: Se talo, se ura ja ne lapset. Kello tikittää jo.

Meitä edeltävät sukupolvet seurasivat normeja, joten iän asettamat vaatimukset eivät ole kovin syvällä historiassa. Vanhempamme kasvoivat työnteokoon, ja heidän arvoasteikollaan lapset olivat paalupaikalla.

Täytyä-verbi on vaihtunut konditionaaliin, mutta kuka määrittelee, mitä pitäisi olla ja tehdä: poliitikot, jotka itse kuluttivat tutkintoihinsa toistakymmentä vuotta?

Mitä jos päättäjien toiveet toteutuisivat ja kaikki paahtaisivat suoraan lukiosta yliopistoon? Jos olisin jo teininä tiennyt, mitä haluan, olisinko nyt onnellinen ammatinharjoittaja, 25-vuotias alanvaihtaja vai meditoisinko kaukaisella autiosaarella etsien itseäni?

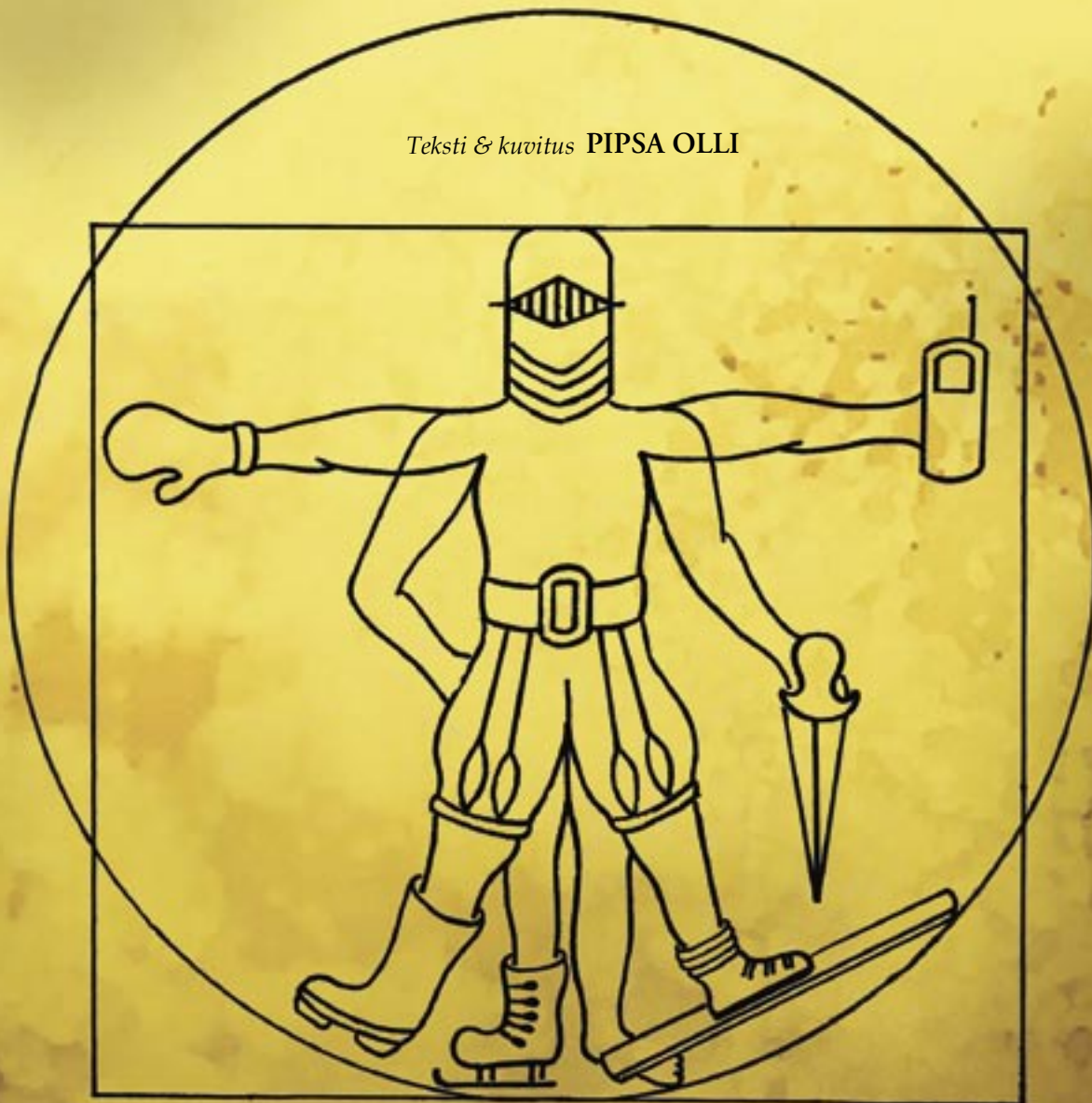
Ei tämä sukupolvi tule keräämään ansiomerkkejä työnantajalta kiitoksena kymmenien vuosien yhteistyöstä, joten parasta opiskella paljon ja kasvattaa ansioluetteloa.

Tehdään ne lapset sitten joskus.

*Oikeus opintotukeen loppuu kymmenen kuukauden kuluttua.

Ennen puoli valtakuntaa, nyt pieni pala kuntaa

Teksti & kuviitus PIPSA OLLI

Tunnollinen tytär hoitaa päivätyönsä lisäksi dementoitunutta isäänsä. Tunnettu yritysjohtaja pystyttää pururadalle kannustuskylttejä puolisonsa treeniä varten. Elämänsä työlle pyhittänyt kemisti keksii rokotteen hengenvaaralliseen tautiin. Rakastava aviomies vaihtaa vaimonsa autoon talvirenkaat pyytämättä. Europarlamentaarikko ravistelee käsityksiä syövästä laittamalla tukkansa hattuhyllylle. He kaikki ovat tämän tarinan päähenkilöitä.

Haluamme palvoa joitakin yhteiskuntamme jäseniä sankareina, sillä se on tärkeä osa kansallisen identiteetin rakentamista. Kunnioitamme valtaa ja eliittiä edustavia ihmisiä sekä tähtiä, jotka syntyvät esimerkiksi urheilun kautta.

Keke Rosbergia nuorempa-
na ihaillut Turun yliopiston mediatutkija **Veijo Hietala** luettelee sankaruuden edellytyksiksi poikkeuksellisuuden, yllätyksellisyyden ja dramaattisuuden.

”Meidän kokemusmaailmamme ei pidä omassa työssään pärjääviä sankareina. Jos hengenpelastaja pelastaa jäihin pudonneen, hän ei saa sankaristatusta. Mutta jos samoin toimii esimerkiksi tilanteen huomaava pappi, on sankariaineet kasassa”, tiivistää Hietala intoa äänessään.

Tähdentulosankarit

Miksi palvomme sankareina henkilöitä, jotka hyppäävät sukset jalassa pidemmälle kuin muut? Jännityksen vuoksi, sillä mäkihyppääjiä on riittävästi tarjolla, ja aina joku hyppää muita paremmin.

Aikamme sankaruutta kuvaava hyvin myös se, että kiekkosankari saa uroteosta epärealistiselta tuntuvan korvauksen, vaikka itse suoritus on lähinnä absurdi. Laukoa kuminen, musta laatta ruotsalaisen miehen vartioimaan rautalankahäkkiin.

”Sankarikulttiin liittyy usein fanitus ja kollektiivisuus, eli ihaillaan sankaria porukassa ja samastutaan isompaan faniryhmään”, selittää Jyväskylän yliopiston viestintäpäällikkö ja mediapsykologi **Anu Mustonen**.

Meidän kulttuurissamme arvostus pitää kuitenkin ansaita kunnioituksen muodossa. Lottovoittajaa ei lueta sankariksi, sillä hän on saanut voittonsa liian helposti ja osittain sattuman kautta. Suosiota ja julkisuutta, mutta ei ihailua, nauttiviin mediajulkiksiin uponneet uunipe-runaleimat voivat olla hyödyksi myös tavalliselle yleisölle. Julkisuuden henkilöiden rooli on

yhä enemmän näyttää, miten puhutaan tunteista ja ongelmista, miten uskalletaan olla kipeitä ja raihnaisia. Esimerkiksi uupumus- ja väsymyskeskustelu on vähentänyt häpeää psyyken ongelmien ympäriltä.

Vaikuttaa siltä, että karismaattinen sankari on monella elämän alalla näkyvin ja vallitseva sankarityyppi. Hietalan mielestä ajalle on tyypillistä juuri visuaalisuuden mahdollistama ruutukarisma.

”Jos Torinon olympialaisissa Suomen curling-joukkueen peli olisi tullut radioselostuksena, **Markku Uusipaavalniemi** tuskin olisi saavuttanut samanlaisia sankarin asemaa. Uusiksessa yhdistyivät karisma ja tavallinen perheen isä, johon oli helppo samastua.”

Yhtälöön tarvittiin vielä median kiinnostuminen, joka mahdollisti Uusipaavalniemen sankaruuden toteutumisen.

”Julkisuudella on iso rooli, että saadaan sankarin toiminnasta tietoa reaaliajassa”, valaisee Mustonen.

Surullinen esimerkki lyhytkestoisesta sankaruudesta koettiin tapaninpäivänä vuonna 2004, kun tsunami iskeytyi Khao Lakin rantaan. Nuorten sukeltajamiesten ylläpitämät sukellus.fi-internetsivut tyydyttivät akuutin informaation tarpeen, jota kaipasivat läheisistään epätietoiset omaiset. Tsunami-sivuston seitsenhenkinen taustaryhmä palkittiin myöhemmin tiedonjulkistamispalkinnolla.

”Nykyiset sankaritarinat ovat aika lyhytikäisiä, koska uusia tähdentulosankareita syntyy jatkuvalla syötöllä. Tämän päivän kiihkeä mediakulttuuri ei ole enää otollinen vanhan ajan kestäville sankarimyyteille”, visioi Hietala.

Voiko sankaruus olla siis jopa katoava luonnonvara?

Uuno korjaa puutteet

Sankarihahmoihin samastutaan jo lapsuudesta alkaen esimerkiksi satujen kautta. Erityisesti perinteiset prinssi- ja prinsessasadut antavat malleja toivoituista käyttäytymistavoista, sil-

lä samastuessaan sankariin lapsi mietti mitä itse tekisi.

Jo kaksivuotias taapero ihasuu yhtä lailla fantasiahahmoihin kuin lähipiirin ihmisiin. Vanhemmat ovat ensimmäisiä ja tärkeimpiä sankareitamme, joten heidän reaktioidensa kautta lapset oppivat hahmottamaan maailmaa. Sankaruus voi kuitenkin yllättäen pirstaloitua, jos esikuvat ovat eri mieltä asioista tai esimerkiksi riitelevät.

”Kun sukupuoli-identiteetti alkaa löytyä, silloin sankaruusasioihin tulee uudenlaisia tunnelatauksia”, Mustonen huomauttaa.

Voimakas eläytyminen ympäristönsä yläpuolelle kohaaviin ihmisiin vahvistaa identiteettiä. Mitä vahvempi tunne, sitä suurempi ja tärkeämpi sankari, linjaa mediapsykologi.

”Sankariasiat ovat todella enemmän tunte- kuin järkiasioita. Siksi ne ovat psykologisesti niin tärkeitä.”

Tarvitsemme esikuvia ennen kaikkea voimaantumisen (empowerment) takia, jolloin alamme itsekkin uskomaan kykyihimme. **David Beckhamin** tai **Teemu Selänteen** pelipaidan jäljitelmän sisällä pienenkin pojan itsetunto vahvistuu.

Sankarihahmot toimivat tosielämän puutteiden korjaajina, sillä esimerkiksi Uuno Turhapuro osaltaan voimaannuttaa kolhittua suomalaismiestä.

Kansa palkitsee

Ahdinkoaikoina tarvitsemme pelastaja- ja selviytyjäsankareita, sillä he ovat tärkeitä ihmisten jaksamiselle ja psykologiselle hyvinvoinnille. Sankarin tehtävä on vahvistaa ihmistä heikolla hetkellä, pönkittää identiteettiä ja antaa voimaa hänen ominaisuuksiinsa samastumalla.

Viime lamassa Nokian ponnistus kumisaapastehtaasta

”

Meidän kokemusmaailmamme ei pidä omassa työssään pärjääviä sankareina.

maailmanlaajuisesti toimivaksi tietoliikennealan yhtiöksi nosti yrityksen silloisen johtajan, **Jorma Ollilan**, koko Suomen sankariksi. Myös **Martin Saarikangas**, joka loi 1980-luvun lopulla Wärtsilä Meriteollisuuden konkursipesän raunioille uuden telakan, Masa-Yardsin, sai lähes kansallissankarin maineen suomalaisen telakkateollisuuden pelastajana.

”Hän piti työnteekijöidensä puolta, oli isähahmona laman aikana, ja lopulta kansa palkitsi sankaruudesta äänestämällä hänet eduskuntaan”, Hietala muistelee.

Mutta onko nykyisen taantumien aikana noussut esille vastaavia sankaritarinoita? Ehkä emme ole vielä tarpeeksi syväällä, sillä taloudellinen tilanne ei herätä ihmisissä taistelutahtoa. Tämä kriisi on maailmanlaajuinen, joten ongelmat heijastuvat ulkomailta. 1990-luvun alussa ongelmat olivat ennen kaikkea kotimaisia. Silloin olimme yksin valuuttamme kanssa, nyt meillä on vakaampi euro.

Kun mahdollisuudet työelämässä ovat pienemmät ja kunnianhimo vähenee, keskitytään perheeseen ja sosiaalisiin suhteisiin.

”Nuorisotutkimukset osoittavat, että perhearvot ovat nyt entistä tärkeämpiä. Toisaalta on sellaisia merkkejä, että isien, äitien ja mummojen sijasta yhä useampi nuori sanoo sankarikseen *minä itse*”, muistuttaa Peppi Pitkätossun anarkiaa ihaileva Anu Mustonen.

Taustalla aina tarina

Mahdottomilta tuntuvat uroteot kuuluvat oleellisena osana sankarimyyttiin. Vai mitä sanotte ministeri **Paavo Väyrysestä**, joka luki **Fjodor Dostojevskin** tuotannon kolmessa päivässä? Tosin sankaruuteen kuuluu myös vaatimattomuus, Väyrynen puolestaan kertoi uroteostaan itse. Sankareiden listaa on

läpi historian leimannut voimakas testosteronin tuoksu. Perinteen juuret löytyvät taruista. Sankaruus liitetään vahvasti miehisyteen, sillä meillä ei ole malleja naissankareista, patsaita puhumattakaan.

Myyttejä on tuettu palkitsemalla ansioituneita äitejä, joten toimivan kohdun ansiosta mahdollisimman monta ihmistämea synnyttäneet ja valettaneet naiset ovat palkintopallilla.

Joillekin ihmisille vetovoimaisia ovat aina olleet tuhoavat antisankarit, joilta puuttuvat perinteiset sankarin ominaisuudet kuten ylpeyys, oikeamielisyys ja valmius uhrautua hyvien asioiden puolesta.

Antisankareillekin on selvä psykologinen tilaus.

”Haluamme olla kosketuksissa pimeään puoleemme kanssa. Toki myytit muuttavat muotoaan. Kouluammuskelijat ovat onneksi paljon pienemmän ryhmän

ihailemia kuin monet muut antisosiaaliset mallit”, mediapsykologian asiantuntija kuvailee.

Saduissa sankaruus edellyttää kaupunkia kauhunan vallas-pitävän lohikäärmeen surmaamista ja prinsessan pelastamista. Korvaukseksi prinssi saa neidon ja puoli valtakuntaa. Nykymaailmassa mitaleiden, maineen ja mammonan lisäksi olympiavoittajien bonuspalkinnoksi on normitettu pieni pala kuntaa, eli omakotitalotontti.

Mutta onko sankaruuden taustalla lopulta kyse aina tarinasta, jonka joku – tarvittaessa vaikka sankari itse – kehittää ja kertoo? Sillä vaikka sankari kuolee, tarinat elävät ikuisesti. ■

LÄHTEET

Hietala, Veijo 2007. *Media ja suuret tunteet. Johdatusta 2000-luvun uusromantiikkaan.*

Mustonen, Anu 2001. *Mediapsykologia.*

Paavola, Vesa 2001. *Ryhtyisinkö sankariksi?*

Top 3 Esikuvat

Anu Mustonen

- 1** Peppi Pitkätossu on ollut lapsesta asti suurin idolini anarkiansa, itsenäisyytensä ja voimakkuutensa takia.
- 2** Karismaattista Jim Morrisonia ihailin teini-ikäisenä. Hänessä yhdistyi villi luovuus ja maskuliinisuus.
- 3** Omaishoitajia, vapaaehtoistyöntekijöitä ja muita altruistisia, hyviä ihmisiä arvostan, sillä he tekevät pyyteetöntä työtä.

Veijo Hietala

- 1** Keke Rosberg todisti, että suomalainenkin voi pärjätä valioyksilöiden eliittilajissa.
- 2** Björn Borg osoitti, että millä tahansa elämäalueella voi nousta huipulle, jos asialle omistautuu ympäri vuorokauden.
- 3** Indiana Jones palautti kunniaan perinteisen seikkailuelokuvan, mutta ennen muuta paljasti yllättävän seikan: Myös tiede voi olla jännittävää ja tiedemies seksikäs seikkailija.

VALLAN VIRTUAALISTA

Verkkopelit tarjoavat mahdollisuuden irrottautua hetkeksi arjesta mielikuivitusmaailmaan. Kun hetki venähtää vuosiksi, virtuaalitodellisuus alkaa tuntua todellisemmalta kuin ympäröivä elämä. Äärimmillään virtuaalitodellisuus muuttuu niin konkreettiseksi, että pelissä saatavien etujen eteen tarjotaan palveluksia todellisessa elämässä: viinaa, rahaa ja seksiä.

”

Ajoittain pelaajat ja pelien kehittäjät tapaavat todellisessa elämässä. Silloin pelaajat ehdottavat usein itse asioita, joita voisivat tehdä virtuaalipisteiden eteen.

Teksti & kuvat ANNAMARI KUVAJA

Matrix-elokuvassa Neolle tarjotaan valintaa kahden todellisuuden välillä. Jos hän syö punaisen pillerin, hän näkee todellisen maailman. Sininen pilleri palauttaa hänet takaisin hohdokkaaseen virtuaalitodellisuuteen.

Neo valitsi todellisuuden, vaikka todenmukainen maailma oli harmaa ja kurja.

Me sen sijaan etsimme alituisesti valkoista kania, joka johdattaa meidät Ihmemaahan – pois arjen kylmyydestä.

Kun tosielämässä väittelemme uskonnoista ja alkuräjähdysteoriasta, pelimaailmassa vallitsee yksi varma totuus, mikä välillä unohtuu: Joku on luonut niiden virtuaaliympäristön. Ja tuo joku on vain ihminen. Ihminen, jolla on yleensä keskivertoa parempi

matematiikkapää ja paksulinsiset silmälasit. Pelimaailman vallanpitäjän kanssa kommunikoidakseen ei myöskään tarvitse kerääntyä kirkkoon rukoukseen.

Mikä sitten miellyttäisi tosimaaailman vallankäyttäjää? Luultavasti raha, maine ja seksi, jos muistelemme esimerkiksi omaa ex-ulkoministeriämme **Ilkka Kanervaa** ja lukuisia lahjustapauksia. Ja jos huumori riittää miettimään Italian pääministeriä, ehkä listaan voidaan lisätä myös alaikäiset tytöt.

Samat kaupankäynnin välittelevät pätevät myös virtuaalimaailmassa.

Virtuaalitodellisuuteen upoutuneet henkilöt käyttävät hahmonsäädin kehittämiseen useita vuosia, jolloin kaikki ylimääräinen etu muihin pelaajiin nähden on tarpeen. Näitä etuja voivat myöntää vain virtuaalijumalat, pelien kehittäjät.

”

*Pelaamisen kulta-
aikoina olin yhtä
virtuaalihahmoni
kanssa – menimme
käsi kädessä
kaikkialle.*

Kun virtuaaliympäristö ei tarjoa enää hemaisevia kehitysmahdollisuuksia hahmolle, pelaaja alkaa luoda sosiaalista suhdetta pelien vallanpitäjiin. Pelaaja kaivaa todellisessa elämässä kuvettaan, pudottaa housut puolitankoon ja tekee erilaisia sirkustemppeja miellyttääkseen vallankäyttäjää. Virtuaalipisteiden ropinaa ei saa estää.

Ajoittain pelaajat ja pelien kehittäjät tapaavat todellisessa elämässä. Silloin pelaajat ehdottavat usein itse asioita, joita voisivat tehdä virtuaalipisteiden eteen. Myös vallankäyttäjät saattaa yllyttää pelaajaa hullutuksiin etuja vastaan.

On perjantai-ilta, kello on 20:03. Tietokoneen ruudulla seisoo teksti MUD:ista. MUD, Multi User Dungeon on verkkopeli, jossa ei käytetä grafiikkaa ollenkaan, vaan koko pelimaa-

ilma muodostuu kirjoitetusta tekstistä. Pelaaminen muistuttaa kirjan lukemista, jossa olet itse päähenkilö ja päätät tarinan etenemisestä.

On hyvin pimeää, mutta näet silti eteesi.

Tämä laakso on triangelin muotoinen. Korkea, nuolen muotoinen kallio rajoittaa laaksoa pohjoiseen. Kallion maasto näyttää kiviseltä ja vaikealta ylittää. Nämä kalliot ovat kauniita näinä talven päivinä, kun luonto lepää rauhallisesti peittävän lumen alla.

Yläpuolella on kylmä ja kirkas yötaivas. Tuuli ulvoo ympärilläsi ja taivaalla riippuu kuunsirppi.

Suunnat joihin voit kulkea ovat etelä, pohjoinen, länsi ja itä.

Yhtäkkiä huomaat olevasi muualla. Hahmosi ei tottele sinua vaan tekee asioita, vaikka et painaisi mitään näppäimistöä. Hahmosi huutaa jokaiselle pe-

laajalle:

”Kaipaen siveetöntä orjaa viikonlopuksi”.

Kirjasi etenemiseen on vaikuttanut joku muu. Et uskalla tehdä pelissä mitään ja luimistelet tietokoneen ääressä häpeissäsi. Muilla pelaajilla sen sijaan on erinomaisen hauskaa. Kuittailuista huolimatta kaikki tietävät pelin kehittäjän olevan kaiken takana. Sinulla on nimittäin virtuaalimaailmassa maine, jonka mukaan orjien huuteleminen ei ole tapaistasi.

MUD:ssa tärkeimpiä pelin kehittäjiä kutsutaan arkkivelhoiksi. He ovat eräänlaisia jumalia, jotka tekevät, mitä haluavat. Pelihahmon pakottaminen hölmöyksiin on arkkivelhojen tapa huvittaa muita pelaajia ja itseään. Useimmiten pelkästään itseään.

Velhot voivat myös katsoa pe-

”

Asiat, joita ihmiset ovat valmiita tekemään jonkun virtuaalisen edun saamiseksi, ovat järkyttävän suuria.

**”Riippuu näkökulmasta mikä on väärin ja mikä ei.”
Juha, 32. Toiminut yli 10 vuotta arkkivelhona.**

”Pelaajat lähettävät välillä todellisessa elämässä viinapulloja pyytämättä. Muutoin en koe saaneeni asemassani koskaan taloudellista etua. Suurin etu on luultavasti tieto ja mielipidevaikuttaminen. Selvä etu on rajaton määrä tietoa yhteisön jäsenistä, jota voi sitten käyttää monella tapaa — joko väärin tai sitten yhteisön kehittämiseen.

Asiat, joita ihmiset ovat valmiita tekemään jonkun virtuaalisen edun saamiseksi, ovat järkyttävän suuria. Ehdotuksia olen saanut laidasta laitaan: muun muassa rahaa, seksiä ja muuta omaisuutta on tarjottu.

Olen pyörinyt joskus vallan väärinkäytön rajoilla. En koe, että olisin ylittänyt koskaan sitä

rajaa, mutta riippuu tietenkin näkökulmasta, mikä on väärin ja mikä ei.

Virtuaalisella vallanpitäjällä on absoluuttinen valta, ja se turruttaa. Virtuaaliyhteisölläkin on säännöt, joiden rikkomisesta rangaistaan. Arkkivelho on syyttäjä, lautamies ja tuomari. Esimerkiksi pelihahmon tuhoaminen on rangaistuksena joskus kohtuuton, jos sitä ei ajattele järjellä eikä selitä rangaistuksen syytä pelaajalle. Virtuaalisen nimimerkin takana on kuitenkin aina oikea ihminen, mutta silloin tällöin sen unohtaa.

Vallankäyttäjät koostuvat harvemmin ihmisistä, joilla on valtaa myös tosielämässä.”

MUD

Multi-User Dungeon on monen käyttäjän tietokoneroolipeli, joka toimii tyypillisesti Internet-palvelimella. Pelaajat kommunikoivat peliympäristön ja toistensa kanssa kirjoittamalla.

Pelissä pelaaja omaksuu pelihahmon roolin ja näkee tekstikuvauksia peliympäristöstä, esineistä sekä toisista pelaajista ja tietokoneen ohjaamista pelihahmoista.

Useimmat MUDit ovat ilmaisia, pyörivät harrastuksen pohjalta ja vapaaehtoisten lahjoitusten turvin.

”Kaikenlaista tuli tehtyä hetken huumassa.” Sami, 22. Pelannut 16-vuotiaasta lähtien.

”Miten rumasti tähän kysymykseen saa vastata? Arkkivelhot ovat vieneet asiat henkilökohtaisuuksiin. He ovat tunkeutuneet yksityiselämän asioihin, joista olen luottamuksellisesti jutellut oman kaverini kanssa.

Pelaamisen kulta-aikoina olin yhtä virtuaalihahmoni kanssa — menimme käsi kädessä kaikkialle. Jätin väliin muun muassa koulutyöharjoittelun, että pääsin pelaamaan. Pelaamiseen kului 5 — 16 tuntia päivässä.

Tässä vaiheessa pelihahmoni ei enää

ole niin tärkeä minulle, vaikka pidän edelleen yhteyttä pelikavereihini. Peiliurani alkuvaiheessa olin valmis tekemään enemmän hahmoni eteen.

Yleisin asia, johon arkkivelhot yllyttivät todellisessa elämässä, oli viinan juominen nopeasti virtuaalipisteiden eteen. Mutta tuli sitä tehtyä kaikenlaista muutakin hetken huumassa. Uskon, että jotkut pelin kehittäjät saavat yllytystilanteista itsevarmuutta ja kuvitteellista valtaa, jota he eivät saa todellisuudessa.”

laajan jokaisen napinpainallukseen ja manipuloida hahmojen tekemisiä. He pystyvät myös rankaisemaan pelaajaa – pahimmillaan tuhoamalla hahmon.

Valtaan monta tietä

Pelin perustajajäsen on useimmiten automaattisesti vallankäyttäjä, mutta valta-asemaan voidaan myös nousta pitkän toiminnan kautta. Näillä henkilöillä on enemmän aikaa, tietoja ja taitoja. Tosin varsinainen pelitaito ei merkitse kaikkea. Suurin osa virtuaalisista vallanpitäjistä on nuoria IT-alan ammattilaisia.

Arkkivelhojen työhön kuuluu pelin uudistamisen lisäksi pelaajien valvonta, pelikielellä sanottuna snooppaaminen. Valvonta on välttämätöntä, jotta toiset eivät esimerkiksi saa suhteetonta

etua muihin pelaajiin kepulikonstein, kuten hyödyntämällä koodivirheitä, bugeja.

Valvoessaan pelaajia vallankäyttäjät näkevät pelaajan jokaisen napinpainalluksen. Niinpä he saavat pelaajista valtavasti tietoa — niin pelin yhteisöistä, pelaajien pelityyleistä kuin pelaajien yksityiselämästä. Syvälle pelimaailmaan hukkuneen henkilön sosiaalinen elämä sijaitsee usein pitkälti verkossa, ja niinpä MUD:issa syntyneet ihmissuhteet ovat usein manipuloinnille alttiita, kun kommunikointi tapahtuu kokonaan vallankäyttäjän säännöillä.

Mikä näissä ihmisissä on vikana? on kysymys, joka tulee usein ensimmäisenä monelle mieleen, kun he kuulevat verkkopeleistä. Eikö heillä ole elämää?

Vastaus on yhtä subjektiivinen kuin kysymyskin. Matrixin

tekijät olivat sitä mieltä, että todellisuus on siellä, missä mieli sijaitsee. Virtuaalimaailmassa hankittua pääomaa, sosiaalista ja virtuaaliomaisuutta, ei voida vähätellä, kun henkilö käyttää suurimman osan valveillaoloajastaan vaihtoehdoisessa ihmeimaassa.

Vaikka hauskanpito on todellista, totta on myös se, että bittimaailmassa joku voi tuhota kaiken yhdellä klikkauksella. Joka leikkiin lähtee, se leikin kestäköön. ■

LÄHTEET

Marko Siitonen, yliassistentti Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksella. Siitonen on tehnyt väitöskirjan verkkopeleihin liittyvien yhteisöiden ja ryhmien viestinnästä.

Juttua varten haastateltiin viittä MUD-harrastajaa.

”Eskapismin voimaa ei kannata väheksyä.” Marko Siitonen, verkkopeliyhteisöjen tutkija

”Virtuaalivalta ei ole absoluuttista, sillä vallitseminen jää loppujen lopuksi virtuaalimaailman sisälle. Hauskanpidon ja viihtymisen pohjavire sekä vapaaehtoisuus varmastikin rajoittavat diktatuuria. Sekä pelaajat että vallankäyttäjät myös rakentavat virtuaalimaailman maineen, joka on säilyttämisen arvoisen. Jopa Facebookissa ihmiset rakentavat tietynlaista mielikuvaa itsestään.

Vallankäytön ongelmat voivat tietysti kärjistyä, esimerkiksi silloin kun taloudellinen näkökulma tai maineeseen liittyvät uhat tulevat mukaan.

Pelien kehittäjät näkevät todella paljon ja tietävät pelaajista yllättävän paljon. Jotkut

luovuttavat tietoja pelaajista tutkimuksiin. Yleensä yhtiöllä ei kuitenkaan ole intressejä käyttää väärin tämän tyyppistä valtaa.

Virtuaalimaailmaan syntyy henkilökoh-taisen tilan illuusio, kun pelaaminen on intensiivistä ja ympäröivä maailma unoh-tuu. Eskapismin voimaa ei kannata väheksyä, kun puhutaan virtuaalisista kokemuksista ja maineesta. Monet halua-vat pelatessaan nimenomaan irrottautua arkitodellisuudesta, rentoutua ja pitää hauskaa. Ei siinä tule välttämättä ajatelleeksi, että joku voi tätäkin kaikkea käyttää hyväkseen.”

”

Ei siinä tule välttämättä ajatelleeksi, että joku voi tätäkin kaikkea käyttää hyväkseen.

HETKEEN TARTTUMISESTA ON HELPPU PUHUA. *Harvat kuitenkin pääsevät sanoista tekoihin. Teemu Litmanen on taistellut koko elämänsä yhteiskunnan tuulimyllyjä vastaan todistaakseen, että jokaisella hetkellä on arvonsa.*

Teksti & kuvat SAMULI SIVONEN

Hetken arvo

Teemu Litmanen ottaa elämän vastaan hetki kerrallaan. Välillä se tarkoittaa impulssien vietäväksi antautumista, välillä paikalleen pysähtymistä.

Carpe diem, poimi päivä. Noilla sanoilla roomalainen runoilija Horatius neuvoi Leuconeë-nimistä naista, joka pyrki astrologian kautta selvittämään kohtalonsa. Horatiuksen kuuluisa oodi sisältää neuvon hyödyntää jokainen käsillä oleva hetki sekä varoituksen liiallisesta tulevaisuuteen keskittymisestä.

27-vuotias **Teemu Litmanen** kuulostaa ikäistään vanhemmalta; nuoren miehen poikamaisen ulkonäön ja harkitsevan, hienostuneelta kuulostavan puheenparren välillä on erikoinen ristiriita. On kuin Teemulla olisi takanaan jo täyden eliniän verran muistoja ja kokemuksia. Ja tavallaan hänellä onkin. Teemu on nimittäin koko elämänsä pyrkinyt etsimään ja kokemaan asioita, jotka häntä kiinnostavat; löytyivät ne sitten Nizzan pikkukaduilta, Bolognan yliopiston luentosaleista tai Atlantin aalloilta.

”Olen aina keskittynyt siihen, että löytäisin itseni mielenkiintoisista tilanteista”, Teemu virnistää.

Jo ennen täysi-ikäisyyttä Teemu huomasi, että pelkät tutut ja turvalliset kokemukset eivät riittäneet hänelle. Lukioajastaan hän vietti vuoden Ranskassa opiskellen. Kokemus opetti Teemulle, että maailma ei päättynytäkään oman kotikaupungin – tai edes Suomen – rajoihin.

Pian nälkä nähdä ja kokea alkoi kasvaa Teemun mielessä. Huomattavaksi merk-

kippaluksi muodostui muuan lomamatka Indokiinaan.

Alun perin lyhyeksi visiittiksi suunniteltu matka päättyi käsittämään koko Thaimaan lisäksi Kambodžan, Vietnamin ja Malesian. Tavallaan Teemu ei ikinä palannut tuolta matkalta.

”Minussa syttyi vahva halu kokea maailmaa ja elämää. Siihen liittyi voimakkaasti ajatus siitä, että kaikki oli mahdollista. Ja niin se olikin.”

Sekä isä että äiti tukivat Teemun päätöksiä. Olihan perheen mottona, että haasteita ei pidä pelätä, eikä epäonnistumisista lannistuta. Muille ihmisille päätöksien selittäminen ei ollut yhtä helppoa.

”Monet kuvittelivat, että lähdin maailmalle etsimään itseäni. Mutta ei minulla ollut mitään etsimistä, kyllä minä tiesin missä minä olin ja kuka olin.”

Vapautta ja vastoinkäymisiä

Elämä on kuljettanut Teemua vuoroin maailman kaukaisiin kolkkiin, vuoroin takaisin Suomeen.

”Parasta tällaisessa elämässä on vapauden tunne; tunne siitä, että elämä ei kulje kvartaaleissa. Päätös hypätä lentokoneeseen tai autoon saattaa syntyä kokislasin ääressä.”

Elämäntyylillä on ollut ajoittain myös hintansa. Pari vuotta sitten Teemu, jota venäjän kieli ja kulttuuri olivat jo pitkään

kiehtoneet, muutti asumaan Pietariin. Hän oli jo nuoresta pitäen ahminut venäläisiä kirjallisuusklassikoita: **Tolstoita, Gorkia ja**

”

Monet kuvittelivat, että lähdin maailmalle etsimään itseäni. Mutta minä tiesin missä olin ja kuka olin.

Gogolia. Kun Teemu kuuli, että pietarilainen hotelli etsi henkilökuntaa, hän tarttui välittömästi mahdollisuuteen, haki paikkaa ja yllätykseksensä sai sen.

Kului pari kuukautta. Teemu istui pienessä asunnossaan syksyisessä Pietarissa. Työpaikka, jonka perässä hän oli kaupunkiin muuttanut, oli osoittautunut huuhaaksi. Uusista töistä ei ollut tietoaakaan. Suomessa matkaa varten vaivoin kerätyt rahat olivat käytännössä lopussa.

Illan hämärtyessä Teemu päätyi kävelemään Pietarin katuja selvittääkseen ajatuksiaan. Kesken kävelymatkan taivaalle keräytyi tummia pilviä. Aluksi alkoi tihku. Pian satoi kaatamalla. Tilanteen ironia oli miltei käsinkosketeltava: nyt hän todella ymmärsi, miltä Gorkin kirjojen päähenkilöistä tuntui.

”Kävelin siinä lokakuuisessa saateessa, läpimärkänä, vailla töitä. Taskussani oli pari ruplaa. Silloin mietin, että onko tässä mitään järkeä. Tuollaisina hetkinä on helppo kaivata elämäänsä jotta pysyvää ja varmaa.”

Teemu kertoo, että ajoittain hän on tuntenut olonsa nykypäivän Don Quijoteksi, joka yrittää turhaan taistella modernien aikojen tuulimyllyjä vastaan.

”Ulkoisilta paineilta ja ennakkoluuloilta on usein vaikea välttyä. Varsinkin työelämässä. Olen joutunut selittämään monessa työhaastattelussa sitä, miksi minulta puuttuvat tutkitut paperit ja miksi minulla ei ole ollut pitkäaikaisia työpaikkoja”, Teemu kuvailee.

”Nämä ovat varjopuolia, jotka hyväksyn. Mitään päätöstäni

en kadu. Usein huonommatkin ratkaisut ja näennäiset epäonnistumiset ovat lopulta johtaneet tavalla tai toisella hyviin asioihin.”

Vierailta vesillä

Vuosi 2007 vei Teemun vieraille vesille, kirjaimellisesti.

Tuohon aikaan hän oli töissä savonlinnalaisessa hotellissa. Työ oli kuitenkin alkanut tuntua umpikujalta; hotellialan arki oli liian rutiininomaista, liian kahlitsevaa. Mieltä kaiheri myös juuri päättynyt parisuhde.

Samaan aikaan Teemun mielessä lapsuuden kiinnostus merta ja merenkäyntiä kohtaan oli kasvanut näläksi.

”Merille lähteminen oli jotain, mitä olin aina halunnut tehdä. Jo pienestä pitäen vesi on kiehtonut minua. Ja nyt yllättäen ei ollutkaan mitään, mikä olisi enää pidätellyt minua maissa.”

Sattuman kautta Teemu sai kuulla, että rikas timanttien välittäjä etsi miehistöä vasta valmistuneeseen loistojahtiinsa. Päätös lähteä syntyi helposti.

”Käytännöllisesti katsoen pakasin elämäni: luovuin asunnostani, lopetin lehtitilaukseni ja lensin Nizzaan. Oli upea ja vapauttava tunne huomata, että koko omaisuuteni mahtui yhteen 38 litran urheilukassiin. Kaikki mikä minulle oli tärkeää, kulki pääni sisällä”, Teemu kertoo.

Kuukautta myöhemmin hän olikin jo merillä.

Työ loistojahdilla kuulostaa äkkiseltään romanttiselta. Arki merellä oli kuitenkin kaikkea muuta kuin hohdokasta. Suuri osa työstä oli rankkaa ja puuduttavaa: loputtomattomia tunteja kansien kiillottamista ja tutkan tuijottamista. Pitkät tunnit ja yksinäisyys tarjosivat paljon aikaa asioiden miettimiseen.

”Muistan yhden hetken, kun olin katsellut tyhjää merta tun-

tikausia ja miettinyt mitä helvettiä oikein tein keskellä loputonta merta. Ajatus perämöötörin puhdistamisesta tuhannetta kertaa ei kiinnostanut pätkän vertaa.”

”Sitten yhtäkkiä näin kun sivullamme merestä nousi ilmaan metrien korkuinen vesisuihku. Valas oli noussut pintaan aluksemme vieressä. Kun katselin sitä uskomatonta näkyä, päätin etten enää valittaisi perämöötörin puhdistamisesta.”

Isoja ja pieniä hetkiä

Eksoottisten maisemien ja mulistavien tapahtumien keskellä on helppo unohtaa, mistä hetkeen tarttumisessa on todella kyse. Teemu korostaa toistuvasti, että isot, elämää suuremmat kokemukset eivät ole kaikki kaikessa. Tyydytystä voi löytää myös pienistä asioista.

”Hetkeen tarttuminen ei merkitse minulle jatkuvaa impulsiivisuutta ja itsetarkoituksellista poukkoilua. Meillä kaikilla on rutiineja ja arjen hetkiä. Myös niille on osattava antaa arvoa. Välillä riittää hetki takkatulen ääressä, lasi punaviiniä ja hyvä kirja.”

Vastoinkäymisetkin voivat johtaa mielenkiintoisiin tapahtumiin. 20-vuotiaana Teemu oli palaamassa takaisin Suomeen kierrettyään pari kuukautta Eng-

lantia. Teemu nukkui pommiin Stanstedin lentokentällä. Tiskillä hänelle kerrottiin, että seuraava lentokone lähtisi vasta seuraavana päivänä. Rahaa ei ollut riittävästi edes hotelliyöhön.

”Vietin sen yön lentokentän penkillä makoillen. Viereisellä penkillä istui vanha intialainen nainen, joka oli joutunut viettämään kolme viikkoa lentokentällä vanhentuneen viisumin takia. Päädyimme kes-

”

Ulkoisilta paineilta ja ennakkoluuloilta on usein vaikea välttyä.

MYÖS PAIKALLEEN PYSÄHTYMINEN VOI OLLA PALKITSEVAA. *Teemu Litmasen mukaan monilta ihmisiltä puuttuu kyky nauttia elämästä täysin siemauksin. "Maailma on laaja, kiehtova ja mielenkiintoinen paikka. Mutta siitä on myös helppo tehdä itselleen hyvin tylsä ja ahdistava paikka."*

”

Meillä kaikilla on rutiineja ja arjen hetkiä. Myös niille on osattava antaa arvoa.

kustelemaan pitkälle yöhön. Mikä sen parempaa kuin kaksi sattumalta kohdannutta ihmistä vaihtamassa keskenään tarinoita ja kokemuksia?”

Nykypäivänä kiire on hetken pahin vihollinen. Suomessa Teemu kokeekin häiritseväksi maassa vallitsevan hektisyyden kulttuurin.

”Kun Ranskassa mennään kahville, niin siinä otetaan asiat rauhassa, ihmetellään maailman menoa ja keskustellaan ystävien kanssa. Suomessa on tärkeintä, että kahvi tulee nopeasti. Mistään hetkistä ei nautita kunnolla.”

Maailma odottaa ulkona

Horatius varoitti luottamasta liikaa tulevaisuuteen, sillä kauas katsominen vie huomion pois tästä hetkestä.

Teemu Litmanen ei anna tulevaisuudelle valtaa ajatuksissaan,

vaan hän ottaa tulevan vastaan hetki kerrallaan. Mutta unelmia hänellä vielä on. Yllättäviäkin.

”On vaikea sanoa, missä olen tai mitä teen esimerkiksi kymmenen vuoden päästä. Mutta haaveenani on aina ollut ostaa pieni, syrjäinen erämökki synnyinseudultani Savosta. Olisi hienoa, jos olisi jotain pysyvää. Että vaikka koko elämä kaatuisi, minulla olisi oma paikkani. Mitä kauempana Suomes-ta olen, niin sitä enemmän tuo unelma koskettaa minua”, Teemu selittää.

Pysyvyys on näkynyt myös konkreettisesti Teemun elämässä. Viimeisen vuoden ajan hän on viettänyt omien sanojensa mukaan ”rauhallista elämää” Suomessa tyttöystävänsä kanssa. Tämä ei tarkoita, että hänen maailmankuvansa olisi muuttunut.

”En näe että elämäni asiat olisi ristiriidassa. Hetkeen voi tarttua monella tavalla. Pohdin aina si-

tä, mikä on tärkeää ja elän sen mukaan. En usko että pystyn ikinä juurtumaan täydellisesti paikalleni, mutta en myöskään koe mitään pakkoa ryntäillä puolelta toiselle.”

Teemun puheita kuunnellessa ei voi välttyä ajatukselta, että ehkä meillä kaikilla olisi jotain opittavaa hetkessä elämisestä. Teemu ei kuitenkaan halua mainostaa itseään ”hetkessä elämisen profeettana”.

”En halua kritisoida ketään, eikä tarkoitukseni ole nostaa itseäni millekään jalustalle. En ikinä yritä sanoa ihmisille, että te ette tajua, teidän pitäisi elää niin kuin minä elän”, Teemu sanoo.

”Mutta välillä hermoni ovat koetuksella kun kuuntelen, miten ihmiset valittavat lakkaamatta, miten työ ottaa päähän ja sää on liian kylmää. Silloin tekee mieli kysyä, että mikset tee jotain asialle. Tuolla ulkona on koko maailma odottamassa.” ■

POISS

Pelistä

TAITE ojentaa sinulle diplomin,
jotta voit lopettaa suorittamisen.

*Näin me sen kuvittelemme: ura unelma-ammattissa, aurinkolomia, perhe ja
Ceasar -koiranruokamainoksen lemmikki. Grillijuhlia, jonottomia
kauppareissuja ja merkkivaatteita.*

*Ja näin se sitten menee: lomalle vasta palkallisella vapaalla, omakotitalo
kun on säästetty, unelmavartalo ensi rantakaudelle ja naimisiin viran
vakiinnuttua.*

Aikuisuus on yrittäjyyttä. Siirryt tuumasta toimeen ja toiseen määrätietoisesti. Me täydennämme minuuttamme samalla tavalla kuin taskukalenteria; ikä ja aika johdattavat yltämään saavutuksiin kaikilla elämänalueilla.

Aikuisena on kuin se nipottava luokkakaveri, joka oli perfektionisti jo silloin, kun muut vitkuttelivat. Nipottamalla ei tee väärin, kaikenlainen kirittäminen on osa aikakauden sisäänrakentamaa ideologiaa. Elämä on muokkautunut mäkien läpijuoksuksi eikä treenittömillä päivillä voi kasvattaa maratonille tarvittavaa kisa-

kuntoa. Nykypäivänä meissä kaikissa asuu pieni jänis: elämänyrittäjä. Emme osaa nähdä oikean elämän vuorenhuippua, kuten silloin sitä, jonka päällä Moosekselle annettiin kymmenen käskyä. Käskyillä on jo niin monta lisänumeroa, että saavutusten huiput ovat kaukaiset eikä suorittamisesta ole ikinä valmis. Taivaan valtakunta on liian korkealla emmekä tyydy elämään ilman päämääriä. Päästä itsesi pahasta; itseä ei tarvitse rakentaa supersankariksi, täydelliseksi naiseksi eikä ikoninomaiseksi Jack Baueriksi.

Mooseksellakin oli sentään vuorikiipeillessään sauva. Meidän kätemme ovat vain rakoilla.

Vuoden työntekijä

Työelämässä menestyvät persoonat. Jokaisen ammattikunnan harkimo solmii diilin sen ihmisen kanssa, joka kykenee rakentamaan itsestään muuntautumiskykyisen työntekijän. Jyväskylän yliopistossa tehdyn työnpsykologian väitöskirjan mukaan ihminen tarvitsee elämässään mielekästä tekemistä ja niistä muodostuvan jatkumon. Toisessa ääripäässä kummittelee burnout, liiallisen työpanoksen rikkiviisuus. Toissäkkin olisi syytä muistaa, ettei sukeltamalla huku, vaan sillä, että jää veden alle. Pidä siis työmääräsi realistisena.

On tärkeää, että työntekijä tuntee olevansa mies tai nainen paikallaan, ilman nakertavaa epävarmuutta poisotkimisesta tai muiden tahoilta tulevasta syrjinnästä. Työnpsykologian väitöskirjan mukaan tässä korostuu esimiehen rooli; hyvä esimies ottaa huomioon työntekijöiden erilaiset elämänhallinnan vaiheet.

Menestyvän työntekijän kone ei hyydy, jos työympäristöstä ja siellä muodostetuista ihmissuhteista saa tukea. Parantaaksesi työhyvinvointiasi, pyydä perusteellinen työhönperehdytys ja koulutus. Keskustele esimiehesi ja työkavereidesi kanssa varsinkin, jos työtehtävät ovat stressaavia.

LÄHTEET Jyväskylän Yliopiston psykologian laitos, Feldt: "Sense of coherence: structure, stability and health promoting role in working life"

Maassa kaunehin

On esteettisesti oikein, että ihmiset tavoittelevat kauneutta. Ulkonäköä on yhtä luonnollista arvioida kuin telemark -alastuloja. Kauneuden arvostaminen on elämästä nauttimista. Käsitteet hyvästä ulkonäöstä määräytyvät tiukasti sukupuoliroolien pelisääntöjen mukaan. Opit jo lapsena miehisyyden ja naiseuden kaavan, joka johdattaa rakentamaan ulkonäköä mainoksissa puhkilevitetyt mies- tai naismallin mukaiseksi.

Kulttuurintutkija ja naistutkimuksen professori **Susan Bordon** mukaan kauneuden tavoittelua ajaa eteenpäin ihmisen oma suhtautuminen peilikuvaansa. Bordon mukaan mediasta opitut rituaalit, joiden avulla kauneutta tavoitellaan, auttavat ihmisiä tuntemaan yhteenkuuluvuutta. Meikkaaminen tai parturissa käynti ovat sukupuoliriteitä, joilla omalle ulkonäölle haetaan hyväksyntää. Vieraan katsojan silmän kautta kauneutta ei kuitenkaan tavoita, jos oman itsensä näkee vääristyneesti. Itseään ei tarvitse verrata yleisiin kauneusihanteisiin.

Omasta ulkonäöstä pitäisi nähdä myös kauniit piirteet. Älä keskity ainoastaan kohtiin, joita haluaisit parantaa. Omassa ulkonäössään kuvittelemansa virheet laukaisevat suoritusvaatimuksia, jolloin itsestään näkee vain ne kohdat eikä muuta osaa huomioidakaan. Muilta saatava liiallinen ulkonäön kehuminen saattaa aiheuttaa samaa; se kertoo ihmiselle, miten paljon häneen ulkoisesti kiinnitetään huomioita.

LÄHTEET Naistutkimuksen professori, kulttuurintutkija Susan Bordo, University of Kentucky

Keltikangas-Järvinen: Tunne itsesi, WSOY

Etiketin mukainen

Kulttuuri määrittelee pitkälti mauttomuuden rajapyykin. Hyvän maun mukainen ihminen ei pelkästään syö lautaseltaan kolmea ruokalajia, vaan nauttii myös korkeakulttuurista. Yleisten uskomusten mukaan ooppera on nautittavampaa kuin lätkämatsi ja merkkiwaate markettikolitsin luksus. Ihminen pyrkii rakentamaan vapaa-aikansa siten, että tekeminen on kulttuurisivulla arvosteltu tai siitä passaa mainita kahvipöydässä. Hyvä maku ei ole yksilöllistä, kun todettua on, että punaviini kypsyy pulloolutta paremmin.

Annat menemisilläsi ja tulemisilläsi merkkejä siitä, mihin rooliin asetut. Pakollisten kokkareiden keskellä harva osaa heittää selälleen ja rykäistä kattoon. Harjoittele laiskuutta silloin tällöin, ei jokaisissa kissanristiäisissä tarvitse olla läsnä. Vapaa-aikaa koskevat, onnistuneina pidetyt ratkaisut ovat kulttuurisidonnaisia. Intressejä, mieltymyksiä tai motiiveja on määritelty valmiiksi ja ne ovat yhteydessä identiteetin rakentamiseen. Maut tekevät ihmisestä kuluttajan. Ostaminen vahvistaa niin ikään persoonan luomista mielikuvien avulla. Kun seuraavan kerran seisot kassajonossa uuden Venus säärakarvaterän kanssa, mieti, tekeekö se todella sinusta mainoslauseen lupaavan jumalettaren.

LÄHDE Nurmi: Ihmisen psykologinen kehitys, WSOY

Hymypatsas

Kaikki haluaisivat, että oman ystäväkirjan sivut olisivat täyteenkirjoittu kannesta kanteen. Vaatimukset tietynlaisesta sosiaalisesta verkosta ovat verrannolliset ihmisen ikään. Kun on koululainen, luokkakavereista vajaan tusinan tulisi istua synttäripöytään, kolmikymppisen joulupöydässä pitäisi haarukoida myös puolison, ehkä lapsenkin. Yhteiskunta rakentuu oletuksen mukaan, jossa yksineläjästä muututaan perheelliseksi. Kukaan ei vaan tule hakemaan luolamiestä kolostaan, vaan parisuhde pitää ansaita ja yhteisössä on oltava aktiivinen. Myös sukulaisilta tuleva paine voi hoputtaa läheistensä määrän kasvattamiseen. Kokkareilla menestyy, kun tietää, millä etäisyydellä juttelukaverista seistään ja mitkä aiheet ovat small talkin kuumimpia.

Mutta hiljentyminen tekee hyvää. Omaa aikaa tarvitsee siihen, ettei täydy kertoa päivästä muille vaan sen voi ynnättä ajatuksissaan. Pää pitää koota myös yksinään riisumalla julkinen naamari rauhoittumista varten.

Tutkija **Mikko Myrskylä** väestötieteen Max Planck -instituutista totesi Helsingin Sanomissa, että tutkimusten mukaan ihmisten elinikä pitenee tulevaisuudessa eivätkä satavuotissynttärarit ole kohta harvinaisuus. Nykyisistä kolmikymppisistä naisista yli viidennes ja miehistä kymmenesosa tykittää sata lasissa tulevaisuudessa. Ikähaitaria ihmissuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen on siis jäljellä skaaloittain. Muista pyhitä lepöpäiväsi myös sosiaaliselta kentänvalloitukselta. Ihmiset eivät häviä ympäriltäsi mihinkään.

LÄHDE Tutkija Mikko Myrskylä, väestötieteen Max Planck instituutti, Helsingin Sanomat 18.2.2010

Pipsa Olli

Ei mitään häpyä

Nuorekas äiti menee nelivuotiaan poikansa kanssa neuvolaan. Painon ja pituuden ottamisen jälkeen neuvolan tati kysyy pojalta: Mikä on paras ta äidissä? Kun äiti lukee iltasadun? Kun äiti laskee pulkkamäkeä? Kun äiti leipoo pullia? Hetken miettittyään pellavapää vastaa "tissit". Voi vain arvailla, kenen kasvoissa verenkierto oli episodin jälkeen vilkkaimmillaan.

Kasvoja ja korvia kuumottaa, puhe sekoaa, kehon läpi kulkee värähdyksen omainen aaltoliike. Kyse on tunteesta, jonka joku voi sanana sekoittaa myös naisen ulkoiisiin sukupuolielimiin. Häpeämistä tapahtuu, kun häpy tai hävyn tapainen hävetävä asia on joutunut paljastetuksi. Tunne iskee usein silloin, kun sen suhteen ollaan kaikkein suojattomimpia.

Uskon, että jokaiseen ihmiseen on rakennettu sisäinen häpeän kaari. Mutta missä menee raja?

Pienenä lapsena ei vielä pysty eikä tarvitsekaan peitellä tunteitaan. Mutta jo kouluikäisenä häpesin sitä, että vanhemmat pitivät edelleen pikkulapsena, joten kieltäydyin kävelemästä käsi kädessä. Murrosiässä omat vanhemmat olivat maailman noloimmat. Kodin taloudellinen niukuus tai jopa köyhyys voi olla lapsen ensimmäinen muistikuva häpeäntunteesta.

Kaikki tunteet muuttavat muotoaan iän ja kokemusten karttuessa. Aikuisena häpeä verhoutuu salakavalasti, hämmentäen kauhalla tunteiden puurokattilaa, eikä sitä välttämättä enää edes tunnista. Esimerkki tosielämän sairaalamaailmasta: Uhkean sairaanhoitajan kädet laskeutuvat vaistomaisesti rintojen päälle hänen useita kertoja päivässä huudahtaessaan "Ai, miten ihanaa!". Nyt työkaiverit osaavat estottoman naisen tavasta jo kuittailla, mutta alkuun ensireaktiot työyhteisössä vaihtelivat häpeästä hämmennyksen ja syyllisyyden kautta nolostumiseen.

Yksi hävyttömimmistä ammateista on pakko olla puhelinmyynti. Ihmiseltä vaaditaan selkärankaa tarttua rohkeasti luuriin ja häiritä ketä tahansa, milloin tahansa. Mutta toisaalta, miten paljon puhelinmyyjän ja toimittajan ammatit lopulta eroavat toisistaan? Molemmat suorittavat eräänlaista suostuttelutanssia langan päässä olevalle henkilölle, ja vielä ansiomielessä. Puhelinmyyjä haluaa asiakkaansa ostavan edustamansa tuotteen, toimit-

taja haluaa "asiakkaansa" haastateluun, jotta saadaan toimittajan edustama juttu myytyä yleisölle. Molemmissa ammateissa ensimmäinen lausekin alkaa usein samaan tapaan: "Tässä menee vain muutama minuutti".

Länsimaissa häpeällä on ollut enemmän painoarvoa historiasa. Jos jäi vanhaksi piiaksi tai peräkammarin pojaksi mummoni nuoruudessa, koko suku sai hävetä silmät päästään. Nykyisin häpeämättömyys on muotilehtien sanoja käyttäen "uusi musta". Siitä karua kieltään kertoo muun muassa tositele-

levision suosio.

Jos ei itse älyä hävetä tekemisiään tai sanomisiaan, kukaan astuu myötähäpeä. Inhottavan kutkuttavasti, vartalon vääntelehtimään saava tunne, jonka valtaan joutuu katsellessaan ihmisiä itse aiheutetuissa, hankalissa tilanteissa.

Jälkihäpeä puolestaan viettelee vasta varsinaisen teon jälkeen. Esimerkiksi, jos joutuu ihmisvilinässä keskeltä jalkakäytävää korjaamaan koiransa höyryävää torttua tai promillehuuruisen illan kääntynyt aamuun selaillee loputtomalta tuntuva soitetujen puhelujen listaa.

Häpeävä ei näe, ei kuule, mutta tärkeintä on kuitenkin saada häpeäkokemus mahdollisimman lyhyeksi. Vanha sananlaskukin sanoo, että parempi hävetä hetki kuin katua koko elämänsä. Tärkein keino suojautua häpeältä on kuitata se huumorin tai itseironian muotoon. Mutta tosikot älkööt vaivautuko, sillä pitää osata uskaltaa nauraa itselleen.

Häpeä on Suomen kansantauti, sillä halusimme tai emme, se kuuluu yhtä olennaisena osana elämään kuin esimerkiksi ilmavaivat. Vaikka häpeästä puhuminen (tai kirjoittaminen) on yllättävän vaikeaa, aihe kuitenkin kiehtoo kenties siihen liittyvän aran salailun takia. "Jättihäpy hämmästytti ohikulkijoita" oli pitkään Helsingin Sanomien nettisivujen ylivoimaisesti luetuin juttu.

”

*Aikuisena häpeä
verhoutuu
salakavalasti,
hämmentäen
kauhalla tunteiden
puurokattilaa.*

